

S 717-14737

Nr. 1. vol. 27

1929

ŽVAIGŽDĖ - The STAR.

A LITHUANIAN QUARTERLY PUBLICATION, PUBLISHED BY A. MILUKAS & CO. AT 3654 RICHMOND STR., PHILADELPHIA, PA. YEARLY SUBSCRIPTION \$3.00, SINGLE COPY 50 c.

Sausis m. -- January, 1929

A. Milukas & Co.
3654 Richmond St., Philadelphia, Pa.

Entered as second class matter at the Philadelphia Post Office under Act of March 3, 1929.

„ŽVAIGŽDĖ“--BERTAININIS ŽURNALAS.

DVIDEŠIMTI DU METU buvusi savaitiniu laikraščiu „ŽVAIGŽDĖ“ metus ėjusi kaip mėnesinis žurnalas, nuo 1925 m. eina kaip bertaininis žurnalas leidžiamas A. Milukas & Co. B-vės iš Philadelphia, Pa. 3654 Richmond Str. Pavienių „Žvaigždės“ knygų kaina 50 centų, metams prenumerata 2 dol.

SAUSIS — JANUARY 1929 M.

AMERIKOS LIETUVIU KRONIKA.

Užprašymus ir pinigus „ŽVAIGŽDĖ“ 3654 Richmond St. Philadelphia, Pa. adrešuokit:

Dr. M. Ruckas
ANTIQUE & NUMISMATIST
Chicago

NAUJI LEIDINIAI.

K a u n o K a l e n d o r i u s, 1929 matams — šv. Kazimiero Draugijos leidinys N. 450. Be kalendoriaus dalies skaitome: Bažnyčios durys — A. Jakšto eilės, Kalėdų giesmė, Mes ir Vilnius Mes, — Liudo Giros, Vidudienio žavėsis — A. Jakšto. Seka skaitymai — M. Vitkaus „Pirmieji Vaisiai; Jono Basanavičiaus paveikslas, Kalbėkime lietuviškai — A. Jakšto, Lietuvio siela kryžkelėj. Pažangos keliu ir daugybė informacinio turinio straipsnių. Ir amerikiečių lietuvių namuose daug naudos šis kalendorius atneštų tad patariame savo skaitytojams jį įsigyti.

„**N a u j a s Z o d i s**“, „vienintelis iliustruotas žurnalas, idomus miestui ir sodžiui“ N. 8-o, kuri gavau įtalpa: Gegužės 15 iškilnių vaizdai, Emigracija (straipsnys) su paveikslais, Eilės „Lietuva ir Jūra“, su autoriaus L. Giros vaizdu, Antanas Bružas, „Mūsų Rytojaus“ redaktoriaus, Praeities Šešėliai, Kaip rinko Lietuvos Karalių, Pergventas dešimtmetis, Ingimtas mandagumas, Sešku posmai, Seši būdai milijonieriais tapti. Taikomasis menas, Paukščių Laiškas, ir t.t. Tas visas straipsnių kratinys pamargintas daugybe vaizdu. Adresas, Kaunas, Nepriklausomybės Aik. 7.

AMERIKOS LIETUVIU CHRONOLOGIJA.

I.

(1868 — 1878)

1868 metų rudenį pirmieji lietuviai išeiviai atvyko Amerikon.

1869 m. (Sausio mėn.) Silv. Bruožis, su kitais draugais atvežtas iš New Yorko dirbti prie tiesimo Philadelphia ir Reading gelžkelio Shamokin'e, pametęs tą darbą, pradeda dirbti angliakasyklose Excelsior, čia jau prie Shamokin'o, Pensylvanijos valstybėje — tai pirmieji lietuviai angliakasiai.

1869 m. pavasary Juozas Cernikas ir Silv. Ragaišis (Rokosz) abudu iš Vištyčio, pėsti atėjo iš New Yorko į Danville, Pa., netoli Samokin'o ir dirbo prie Delaware Lackawanna and Western gelžkelio tiesimo.

1869 — 1870 Vilniškis kun. J. Juškevičia organizuoja Chicagoje lenkų šv. Stanislovo parapiją.

1869 vasarą atvyksta Amerikon Andrius Tepliušis, iš Alvito parapijos, jis pirmutinis Pittston, Pa. lietuvių naujokynės ikūrėjas. 1885 m. jis vyriausias darbininkas ikūrimo vietos lietuvių parapijos, sekančiais 1886 m. jis irgi daugiausiai padėjo sukurti Susivienyjmą Lietuviškų Katalikiškų Draugysčių Amerikoje. Ta organizacija, pasivadinusį paskiaus Lietuvišku Susivienyjimu Amerikoje, vėliaus Susiv. Am. Lietuvių ir po šiai dien tebegy-

vuoja, pasidalinusi 1901 m. į dvi šakas: Susivienijimas Lietuvių Romos Katalikų A. ir Susivienijimas Lietuvių Amerikoje. A. Tepliušis buvo pirmuoju Susivienijimo L. R. K. prezidentu, persiskyrimui įvykus 1901 metais.

1869 m. pabaigoje J. Bobina, Jurgis Reklis, Jurgis ir Raulas Džiankai, taipgi Juozas Slavickas, lietuviško žydelio atvežti dirbti prie Philadelphia ir Reading gelžkelio Traverton'e, apsistoja Mahanoy Plane (Plauberyje) ir gauna darbą „Morkelio“ anglekasyklose. Tais pat 1869 metais vasarą kitoje Shenandoah'rio pusėje Yatesville apsigyvena K. Stanynas, Ant. Mickevičius, V. Bagdonas ir Ant. Bagdanavičius, pametę darbus prie gelžkelio Danville, Pa.

1870 m. pradžioje Shenandoah'ry, ir apygardoje dirbo angliakasyklose apie 70 lietuvių. Pačiame Shenandoah'ryje pirmutinė lietuvių šeimyna Petru Kazakevičių apsigyveno 1872 m.

1870 Atvyksta Chicagon pirmieji lietuviai: Juozas ir Baltrus Špokevičiai, J. Barkauskas, J. Moliuška, Raulas Ažukas, Simas Lelešius ir kiti.

1871 m. Shamokin'o lietuviai su vietos lenkais įkuria šv. Vaitiekaus susišelpimo draugiją, taipgi tariasi apie sukūrimą bendros parapijos.

1871—1872 Danville, Pa. patampa žymiausia Amerikos lietuvių naujokyne — geležinių daiktų dirbtuvėse čia dirba apie 200 lietuvių, kurie visi paskiau iškrinka, tiems darbams pasibaigus.

1871—1872 kun. J. Juškevičia, Chicagoje suorganizuojęs didžiausią Amerikos lenkų parapiją, užleidžia savo vietą „Zmartwychstanc'ams" vienuoliams ir darbuojasi Minnesota valstybėje.

1871 šv. Pranciškaus seminarijoje, Milwaukee vyskupijoje, pirmas lietuvis P. Končius išvestas į kunigus. *)

1872. Atvyko Amerikon A. Jurgelaitis, po kelių metų bastymosi šen ir ten, išigyvenęs Springfield, Ohio valstybėje. Jis pirmas pradėjo rūpintis lietuvių piliečių politinių organizacijų reikalu; jis pirmasai „Aušros“ korespondentas Amerikoj.

1872 m. iš Danville lietuviai krinka po Schuylkill'o ir Luzernes apskričių miestelius ir ima dirbti angliakasyklose.

1872 m. pradėta tartis apie įsteigimą lenkų lietuvių parapijos Shamokin'e. Atsilanko čia kun. Goch, po jo Končius.

1872 m. vengdamas Kūlturkampf'o, atvyksta iš Prūsų Amerikon buvęs Smalėnų pranciškonų vienuolyno narys, profesorius kun. Urb. Ruškevičia.

1872 Senandoario lietuviai ir lenkai įkuria šv. Kazimiero draugiją — pirmą konstituciją surašo ir lenkiškai. 1891 m. lenkai nariai natys atsiskyrė nuo draugijos ir nuo tada ji virto grynai lietuviška draugija. Jonas Bobina pirmas iš Senadorio lietuvių pradeda verstis valgomųjų daiktų prekyba (grocery store). Vincas Simanskis pirmas išitaiso „bučernę“—mėsinių valgių krautuvę apie 1875 m. Pirmasis lietuvis salūninkas—karčemninkas, paskiau ir laidotojas—graborius, Senadoryje, tai Andrius Stankevičius. Jo tikra pavardė Kačkauskas. Po lenkmečio jo tėvas turėjo bėgti iš Žiezmarų parapijos. Trakų pavieta į Suvalkiją ir gyveno kurį laiką

*) Vėliaus jis buvo persikėlęs į Pennsylvania ir mėgino išgyventi šv. Vaitiekaus lenkų lietuvių parapijoje Shamokine. Už lietuviškų pamoksų sakydamą vietos možiūrams išdaužius jam langus, pasitraukė šalin ir nuo 1874 m. darbavosi kaip lenkų parapijos klebonas Baltimore, Md. Važinėdavo visur klausytų išpažinties lietuvių išėivių.

Vilkaviškyje po Stankevičiaus pavarde. Andrius Stankevičius, atvykęs Amerikon 1873 m., iš karto gyveno Gilbertone. čia jau už kalne nuo Senadorio pas Bartaševičių, buvusį Simno kancelerijos raštininką, turėjusį bėgti iš Lietuvos dėl savo gudrybių daugybės. Sis ir daugiau jam panašių raštininkėlių arba vaitu, iš tėvynės priverstų bėgti, daug prisidėjo prie rekordavimo pirmosios lietuvių parapijos (Senadoryje) lenkų vardu.

1872. kun. A. Strupinskas, ex-marijonas, atvyksta iš Westchester'io (dabar Bronx New Yorko miesto dalis, kur gyveno prie šv. Raimundo bažnyčios) vienuolyno, Senadorin pas savo giminiečius Kazakevičius ir laiko Senadorio apygardos lietuviams pamaldas vokiečių katalikų bažnyčioje Mahanoy City (per du metu).

1873. Atvyko Amerikon Antanas Pajaujis, vėliaus pirmutinis lietuvis bankierius ir laikraščio „Wienibes Lietuwniku“ bendrleidėjas su J. Paukščiu.

1874 Kun. J. Juškevičia atvyksta į Shamokin'ą ir, su tvarkęs šv. Vaitiekaus parapija, pradeda statyti bažnyčia. Mikas Tvarauckas, įsitaisęs spaustuve, pasigarsina leisiąs „lietuvišką gazieta“. Gaves 2 prenumeratoriu, ima spausdinti lietuviškai-anglišką žodyną tais 1874 metais. Jo spaustuvė sudega, išleidus jam to veikalo tik keletą arkušėlių (lanku). Tvarauskas išvažiuoja New Yorkan.

1874 Senadoriškiei lietuviai, neapsileisdami netolimais kaimynais šamokiniečiais, irgi apiperka žemę ir pastato medinę „šv. Kazimiero lenkų katalikų bažnyčia“ — tai pirma lietuvių bažnyčia Amerikoje, deja lenkų vardu įregistruota valstybės ir vyskupijos įstaigose.

1875 New Yorke per Naujus Metus įsikuria pirmoji grynai lietuviška organizacija Amerikoje — šv. Kazimiero draugija.

1875. Prasideda aštrūs vaidai dėl kalbos pirmoje Amerikos lietuvių lenkų parapijoje Shamokin, Pa.

1876 Hazletone, Pa. lietuviai, M. Tvaraucko prikalbėti, įkuria „Towarzystwo Polskie, bratniej pomocy swiętego Jerzego, patrona Litwy”.

1876 už lietuviškus pamokslus šv. Vaitiekaus bažnyčioje Shamokin'a lenkai kelia riaušes šventynėje. Vaidai tarp Samokino lenkų ir lietuvių parapijiečių baigiasi skandališku išdaužymu klebonijos langų kun. Juškevičiui už lietuviškumą. Senelis kun. Juškevičius pasitraukia iš čia į Nanticoke, Pa., kur irgi įkuria lenkišką parapiją ir pradeda statyti bažnyčią. Samukų šv. Vaitiekaus parapija palieka grynai lenkiška įstaiga.

1876 išvestas į kunigus Vincentas Cizauskas, išstojęs 1878 m. į šv. Kryžiaus vienuolyną Indiana valstybėje. Šitas Slabados—Miroslavo dzūkas moksleivis yra antrasai lietuvis, Amerikoje išvestas į kunigus. Paskirtas klebonu prie šv. Jadvygos bažnyčios South Bend, Ind., daugelį metų važinėdavo į visas puses (net į New Yorką) lietuvių katalikų išpažinties klausytų. Jis įkūrė lietuvių šv. Jurgio parapiją Chicagoje (1891 m.). 1880 m. lenkams Chicagos suvažiavime sukūrus savo „Związek Narodowy”, kurin buvo traukiami ir lietuviai, kun. V. Cizauskas, kur tik proga pasitaikė, kalbėjo apie lietuvių susivienijimo reikalingumą, kad užkirtus kelius „Związek'o” platinamam antiklierikalizmui.

1877. Brolis Augustinas Zeytz, dar tebedirbęs kietųjų anglių kasyklose Mt. Carmel ir Shenandoah apygardoje, suorganizuoja Shenandoah'ryje šv. Jurgio grynai lietuvišką draugiją, vieną žymiausių vietos lietuvių organizacijų. Nuo pat savo įsikūrimo tos draugijos nariai rūpinosi atskyrimu lietuvių nuo lenkų ir sukūrimu savos grynai lietuviškos parapijos.

1877. Senadorio lietuviai, vieton savo klebono kun. Strupinsko, vietos nenuoramų skundžiamo vyskupijos valdžiai, gauna savo „polekai parapijai“ naują kleboną, lenką kun. A. Lenarkevičių. Tuojaus prasideda vaidai: šenadoriškai pasidalina į naujalenkius ir tikrus lietuvius. Šie paskutiniai, sekdami pernykštį savo netolimų Simukiečių kaimynų lenkų pavyzdį, padaro skandalą — tik nedaužo, kaip lenkai, klebonijos langų, bet užbarikaduoja bažnyčią nuo klebono ir jo šalininkų lenkų ir naujalenkių. Iškyla peštynės, suareštuojama suvirė 100 lietuvių, prasideda daugybės bylų pas vietos taikos teisėjus (justice of peace).

1877(?). Atvyksta Amerikon pirmas lietuvis gydytojas Dr. M. P. Kasakauskis, apsigyvena Chicagoje. Kaip veik tame mieste atsirado lietuvių, rūpinosi jų organizuote, nors be pasekmės iš karto. 1879 m. jis padeda Tvarauskui skleisti jo leidžiamą „Liet. Gazieta“ ir pats rašo jai savo straipsnius. 1880 m. lenkams Chicagoje organizuojant savo „Związek Narodowy Polski“, kuris daugelį lietuvių patraukė, Dr. Kasakauskas, nors ir labai raginamas, atsisako prisidėti. To vieton jis tariasi su kun. Cižausku ir broliu Augustinu apie įkūrimą lietuvių panašios organizacijos. Vėliaus, kun. A. Varnagiriui važiuojant 1884 m. New Yorkan klebonautų, kun. V. Cižauskas ir Dr. Kasakauskis pataria šiam kunigui nepamiršti savo progos, gyvenant žymesnio lietuvių burelio tarpe, mėginti įkurti panašią organizaciją. 1886 m. Dr. Kasakauskis, padėjęs Chicagos lietuviams įkurti šv. Kazimiero susišelpimo draugiją, dalyvauja kuriamame Susivienyjmimo liet. kat. draugijų Seime, Plymouth'e, Pa., kaipo chicagiečių atstovas.

1878 m. newyorkiečiai lietuviai padeda vietos lenkų

šv. Stanislovo parapijai nupirkti bažnytinę savastį Allgemeiner Verein — vokiečių organizacijos vardu.

1878 m. po daugelio bylinėjimusi pas Senadorio vietos teisėjus Marės Bansevičienės, bažnytinėse riaušėse sumuštos nėščios moteriškės, byla, perkračinėjama Schuyllkill pavieto (Pottsville) teisme, paskelbia Amerikos spaudai tautiniai tikybinius lenkų ir lietuvių katalikų vaidus. Tie pirmieji lietuvių lenkų ginčai dėl bažnytinių dalykų, nagrinėjami Pennsylvania valstybės apskričio teisme, teisininkų knygoje užvardinti Commonwealth versus Bobbin.

1878 m. atvyko Amerikon Juozas Paukštis, kuris vėliaus (1886 m.) su A. Pajauju pradėjo leisti Plymouth'e, Pa. „Wienibe Lietuwnikų“, savaitinį laikraštį.

* * *

Pirmame savo ateivijos dešimtmetyje Amerikos lietuviai, naujame pasaulyje gyvenimo sąlygų priversti su lenkais ateiviais bendrai sugyventi, susilaukė tame savo sugyvenime dviejų žymesnių tautinių susirėmimų, kuriuose pergaletojais ir skriaudikais paliko lenkai. Iš naujai kuriamos ir sukurtos šv. Vaitiekos parapijos Shamokine turėjo asitraukti du lietuvių kunigu (Končius ir Juškevičius), kurie prasikalto savo parapijiečių įtakingesnei ir agresyvei daliai vien tuomi, kad jie stengėsi patenkinti lėtąją ir nuolaidžią lietuvių didžiumą, teikdami jiems dvasinį patarnavimą jų kalba.

Už keliolikos mylių artimame Senadoryje, Pa. šv. Kazimiero parapijoje, vienu lietuvių (ir vienutėlio prisidėjusio lenko) sukurtoje, lietuviai buvo apgauti savųjų išgamų, įvairiausios rūšies avanturistų, sergančių sulen-

kėjimo liga, greta kitų skaitlingųjų savo doros ligų. Tiems nenuoramoms pasisekė savo lenkiškąjį smurtą padaryti, ir padėkojant didžiausiam pirmojo šv. Kazimiero bažnyčios klebono kun. Strupinsko nuolaidumui. Sis, mėgdamas vien įtikti „visiems savo dvasios vaikams“, sutikęs užrekorduoti naujai sukurta parapiją lenkų vardu, atidarė plačius vartus garsiems septintame dešimtmetyje Senadorio lietuvių vaidams, peštynėms ir bylinėjimams už tautiniai bažnytinius reikalus su lenkais, geriaus pasakius su sulenkėjusiais lietuviiais, kurie kaip kitur, taip ir čion pasirodė atšaižiausiais panpolonizmo apaštalais. Aidai šitųjų vaidų ir taisylių, net valstybės teismuose nagrinėti, rado vietos ir anglų laikraščiuose ir plačiai po visas lietuvių ateivių naujokynes buvo paskelbti pirmojo Amerikos lietuvių laikraščio „Lietuwiszkos Gazietos“. Jie padarė didžiausios įtakos lietuvių ateivių tautinei sąmonei sutvirtėti, išbujoti ir apsireikšti.

Tame pirmame mūsų ateivijos dešimtmetyje vyriausio ir uoliausio lietuvių vado garbė neužginamai priklausė buvusiam Smalėnų, Punske parapijos, vienuoliui broliui Augustinui (Zeytz). Jis mokėjo panaudoti lenkininkų nuskriaustųjų lietuvių ūpą, kad sukūrus Senadoryje šv. Jurgio draugiją tvirčiausiais tautiniais pagrindais, kurių per keliolika metų negalėjo sugriauti visokie polonizmo apaštalai, nei savieji išgamos, žmonių išnaudotojai. Vėliaus tą vienuolį regime eilėse uoliausių palaikytojų pirmojo Amerikos lietuvių laikraščio — „Lietuwiszkos Gazietos“, kurioje jis pirmas iškėlė reikalą lietuvių draugijų (N. 10) irgi skyrimosi nuo lenkų (N. 16). (Žiur. 1885 „Aušros“ psl. 339, 340). Siam laikraščiu mirus, randame brolių Augustiną besirūpinantį leidimu lietuviškų knygų Chicagoje ir pagaliaus „Wienibes Lietuwninkų“.

savaitraščio pastatymu ant tvirtų kojų. (Slg. 1887 m. „Lietuwiszskasis Balsas“ l. 70).

Neradęs savo laiko lietuviu ateivių tarpe atsakančio skaitliaus rėmėjų lietuvių pranciškonų vienuolynui įkurti, jis, Green Bay vyskupijos Ganytojo padedamas, sukuria Pulaski, Wisconsin valstybėje, pranciškonų vienuolyną su aukštesniąja mokykla lenkams—lietuviams, bet, gerai žinodamas lenkų šovinistiškąsias tendencijas, rūpinasi tąją istaigą pavesti vokiečių pranciškonų vienuolių globai. Lenkams į niekus pavertus jo pastangas, šis vienuolis su keliolika lietuvių broliukų pasitraukia iš savo sukurtojo vienuolyno ir užbaigia amželi vokiečių pranciškonų vienuolyne.

II.

(1879 — 1888)

1879 m. atvyko Amerikon du kauniškiu lietuviu kunigu: M. Polujanskis ir J. Rodavičia. Kun. Rodavičia gavo prieglaudą prie šv. Jadvygos bažnyčios Milwaukee mieste, Wisconsin valstybėje, o kun. Polujanskis Martin miestelyje, Texas valstybėje. Aštuntos dešimties metų pabaigoje abu jiedu atsirado Baltimorėje: kun. Rodavičia paliko po kun. Končiaus mirties lenkų parapijos klebonu, o kun. Polujanskis rūpinosi sukūrimu šv. Jono lietuvių naujos parapijos.

1879. Mikas Tvarauckas išleidžia New Yorke pirmąją Amerikoje „Lietuwiszką Gazieta“ (16 d. rugpiūčio), kuriai be paties leidėjo nuo pirmojo numerio daugiausiai rašė pranciškonas brolis Augustinas. Sitojo Smalėnų

vienuolyno vienuolio buvo parašyti visi tikiybinie turinie straipsniai, taipgi nemaža istorinių ir šiaip straipsnių. 1885 „Aušros“ N. N. 1, 2 ir 3, taipgi 10 ir 11-me, tilpo platesnė peržvalga „Lietuw. Gazietos“, raštu. Išėjus 16 numerių ji žlugo, nes turėjo tik 132 skaitytoju, kurių didžiumą vargais negalais jai prikaltino tas pats brolis Augustinas. „L. Gazietai“ rašė ir iš Londono Jonas Sprunga ir paryžietis M. Akelaitis.

1879 Smalėnų buvęs vienuolis brolis Augustinas Zeytz, per „Lietuvišką Gazietą“ (N. 10-me) ragina Amerikos lietuvius rašytis į susiėšelpimo draugijas. „Riėkimėsi į krūva ir duokime tuomi paroda, kad ir mės išvaryti iš tėvynės esame ir būsime gyvi, padarykime kaip kokią gvardiją, gatavą stoti į kovą kožną valanda... (1885 „Aušra“ l. 399—340).

1880-ais m. tas pats brolis Augustinas Zeytz išleidžia Chicagoje pirmąsias Amerikoje spaudintas lietuviškas knygas. „Historiją Septiniu Mokitoju“. Prakalboje pasizada ir daugiau lietuviškų knygų, jau spaudai parengtų, išleisti, jeigu lietuviai tik norėsią jas skaityti (1884 „Aušra“ p. 77). Didžiuma jo tų raštų vėliaus tilpo „Wienibeje Lietuwnikų“ (1886—1888 metais).

1880 m. pabaigoje M. Tvarauskas išleidžia „Praractvos Michaldos karalienės isz Sabos“ knygeles.

1881 Profesorius kun. Urb. Ruškevičia, buvęs Smalėnų vienuolis, palieka ilgesniam laikui katalikų parapijos klebonu Otis, Indiana valstybėje.

1881 m. New York'o Allgemeiner Verein, vokiečių katalikų organizacija, savo visatinfame susirinkime vienu balsu nutaria atrašyti bažnytinę savastį lenkų lietuvių šv. Stanislovo parapijai. Lenkams nenorint sutikti, kad

uzrašuose būtų ir lietuvių vardas, prasidėjo ergeliai, kurie daug pasidino sekančiais metais, kada Brooklyno lenkai išsibodėjo lietuvi kun. J. Dutkevičių.

1882 m. balandžio mėnesio pradžioje kun. Jul. Dutkevičius pasitraukė iš šv. Kazimiero parapijos Brooklyne ir tas jo pasitraukimas perkirto visus sugyvenimo ryšius tarp Brooklyno lietuvių ir lenkų. Paskutiniai lietuvių metrikai lenkų šv. Kazimiero parapijos rekorduose užrašyti 4 d. balandžio 1882 metuose. Kun. Dutkevičius išvažiavo į Milwaukee vyskupiją, važinėdavo visur klausytų lietuvių velykinės išpažinties. New Yorko lietuviai, kad pasekmingiau pasidarbavus suorganizavimu savo grynai lietuviškos parapijos, įkuria „šv. Traicės lietuviškos parapijos draugija“. Ši organizacija susirašinėjo su nekuriomis kunigais Lietuvoje, ieškojo lietuvi klebono per „Aušrą“. 1884 m. pradžioje ji turėjusi apie 100 narių — vyrų.

1883 m. M. Tvarauskas išleidžia „Morfeusą arba Iszguldimą Sapnų“ ir „Istoriją Ali-Babos ir Keturiasdeszimeties Razbajniku“.

1884 m. pradžioje (ar baigiantis 1883 m.?) atvyksta Amerikon iš Seinų vyskupijos kun. Antanas Varnagiris ir, kun. V. Cižausko padedamas, palieka klebonu slavų parapijos Independence, Wisconsin'o valstybėje.

1884 Mahanoy City, Pa. lietuviai pradeda rūpintis savo bažnyčios pastatymu.

1884 M. Tvarauskas išleidžia „Pakalne Jozapato arba sudas paskutinis“ su kun. Končiaus prakalba.

1884 m. vidurvasaryje sueina su newyorkiečiais lietuviais Jonas Sliupas, atvykęs Amerikon pavasarį ir dirbęs pas farmerius.

1884 m. 25 d. spalio M. Tvarauckas pradeda leisti New Yorko mieste „nedėlinę gazietukę“ — „Unija“. ėjusia iki 25 d. balandžio 1885 m. Tvarausko padėjėju prie „Unijos“ buvo J. Sliupas. Iškilę tarp judvieju nesutikimai, viešumon iškelti, pagimdo asmeniniais reikalais pagrįstas polemikas, vėliaus net per daug isivyravusias mūsų laikraštijoje. Savo įtakai padidinti, J. Sliupas įsirašo į „New Yorko šv. Traiðės parapijos draugija“ ir, patapęs jos sekretorium, mėgina saviškai tvarkyti vietos lietuvių katalikų dvasios reikalus, reikalaujamas būtent, kad lietuviai kunigai, iš kitų vyskupijų atvykdami klausytų išpažinties, atsiklaustų jo, o ne vyskupijos vyriausybės leidimo. Tai buvęs pirmas pasikėsinimas Amerikos lietuvių tarpe iškiepyti „neprigulmingos nuo Rymo, tautinės katalikybės“ sėklą. Sitam J. Sliupo sumanymui pirmas pasipriešino kun. Končius, atvykęs 1885 m. iš Baltimorės klausytų velykinės išpažinties ir prašęs (per vietos lenkų kleboną) New Yorko arkivyskupo leidimo, aprūpiati lietuvių dvasios reikalus. Sliupas užtai smarkiai išbarė kun. Končiu per „Unijos“ (ne „Gazietos L.“, kaip norėtų „Amerikos Lietuvių“ autorius l. 92) skiltyse ir per tai turėjo pasitraukti iš „Unijos“ redaktoriaus vietos. Tai buvusi pradžia karčių karčiausių polemikų. Pradėjus perkūnus leisti prieš naujalenkius, Sliupui, teisybė, pasisekė sutraukti žymų burelį vietos lietuvių „Lietuviškojo Balso“ įkūrėju, bet tuomi pačiu laiku jis suskaldė New Yorko lietuvius į dvi viena kitai kerštaujančias dalis. Padarytes spragos nepataisė, bet padidino šiurkšti, kitokios nuomonės asmenis vien teniekinti mokanti „L. B-so“ diplomatija. Atsirado pas Amerikos išeivius „kryžiolakai“ ir „šliuptarniai“ ir suvirė dvidešimti metų tie du žodžiai labai plačiai buvo vartojami. — 1888

metų pavasarį, didžiūmai newyorkiečių lietuvių jau apsigyvenus Brooklyn'e, buvo nupirka lietuvių šv. Jurgio bažnyčios vardu žemės sklypas 50 per 100 pėdų prie North 10-tos gatvės ir Bedford Avenue, Brooklyn'e. Atvykne čion iš Freelando, Pa. klebonautą kun. M. Juodišiu (pirmutinis krikštas naujos parapijos knygoje tai Mačiulionių Antanuko, pakrikštyto 26 d. rugpiūčio) ant nupirkto žemės už \$5000 pastatyta naujos šventynės sklepas (basement), kuriame po pašventinimo apeigų nue pradžios gruodžio mėnesio (1888) pradėta laikyti pamaldos. „New Yorke šv. Taicės parapijos draugija“ su likusiais nuo kun. A. Varnagirio laikų pinigais prisidėjo prie šio brooklyniečių darbo ir nuo to laiko iki 1903 m. (kuomet Bostono vyskupijos kun. J. Seštokas pradėjo New Yorke darbuotis) newyorkiečių lietuvių dvasiniai reikalai buvo aprūpinami lietuvių kunigų iš Brooklyn'o. Broklynan persikėlė ir šv. Kazimiero draugija su savo mitingais. Kaip 1886 m. newyorkiečiai negalėjo išlaikyti savo kunigo, taip dabar ir Brooklyn klebonui (kun. Juodišiu) prisiėjo aukos rinkti savo bažnyčiai net keliose valstybėse, kur tik jis nuvažiuodavęs lietuvių išpažinties klausytų (Elizabeth, Passaic, N. J., Philadelphia, Pa., Waterbury, Conn. Boston, Mass. ir t.t.). Pagaliaus neišmokant užtrauktos paskolos, bažnytinė savastis buvo parduota, kad apmokėjus ipoteką (to satisfy the mortgage). Šv. Jurgio parapija išnyko.

1884 Chicagos lietuviai įkuria šv. Jurgio draugija, kuri neužilgo iširo, daugeliui lietuvių išvažinėjus į kitus miestus.

1884 Plymouth'o, Pa. lietuviai ir lenkai įkuria Panelės šv. užgimimo parapiją, — kurion 1886 m. vasaros pabaigoje, įkūrėjui kun. Spryszynskiui pasitraukus,

pareina klebonauti kun. A. Varnagiris, Susivienijimo Lietuviškų Katalikiškų Draugijų įkūrėjas.

1885 Senadoryje įsikuria šv. Juozapo blaivininkų pašalpinė draugija, kurios nariai sudarė pirmąją lietuvių muzikantų kapeliją — First Lithuanian Band.

1885 metų vasara, Pittstono, Pa. lietuviai įkuria savo šv. Kazimiero draugiją ir tais pačiais metais pradeda rūpintis savąja parapija, veik užpirkdami bažnyčiai žemės sklypą — lotus. Uoliausias toje srityje darbuotojas — Andrius Tepliušis, vėliaus Liet. R. Kat. Susivienijimo pirmininkas. 1885 m. 15 d. rugpiūčio pittstoniškiai, Pa. lietuviai, įkurę savo šv. Kazimiero parapiją, pradeda rūpintis savo šventynės statymu sekančiais (1886) metais; lietuvių buvę Pittstone apie 300, neskaitant vaikų.

1885 Baltimorėje įsikuria šv. Jono Krikštytojo draugija, kuri padeda rūpintis įsteigimu vietos lietuvių katalikų parapijos.

1885 d. liepos Waterbury, Conn, lietuviai savo neseniai įkurtą Kosčiūškos draugiją pavadina šv. Kazimiero vardu „nes Kosčiūška lenkams tarnavo, o ne Lietuvai“.

1885 m. 2 d. liepos pradeda eiti „Lietuwiszkasis Balsas“ — turtu „Lietuwos Mylėtoju“. — Rėdytojas Jonas Szliupas, Naujame Jorke“. Tas laikraštis atsistoja ant tikrai tautinių pagrindų, deja pagrįstų nemažu antitikibinės dvasios cemento saiku ir greit pasidabina šiurkščiomis asmeninės neapykantos usnėmis. Visos tos ydos ir nesugebėjimas suteikti skaitytojams reikalingiausių informacinio pobūdžio naujienų greit atgrasina didžiausią dalį jo bičiulių. Nepraėjus nei pusei metų, laikraščio ėmėjų skaitlius susimąžina 500 nuošimčių. Pradėjęs eiti

500 egzempliorių „Liet. Balsas“ baigia metus tik su vienu šimteliu skaitytoju.

1885 atvyksta Amerikon buvęs Kvietiškių valščiaus, Mariampolės apskr. vaitas Tamas Astramskas, baigęs 3 gimnazijos klases. Gloverso Mainierio pseudonimu prisidengęs, jis keliolika metų buvo vyriausiu D. T. Bačkausko „Saulės“ korespondentu, paskui pats mėgino leisti Senadoryje laikraštuką „Garsą“ 1893, m. 1896 jis iškėlė sumanymą įkurti „Tėvynės Mylėtojų Draugija“.

1885 metų pabaigoje — Advente kun. A. Varnagiris atvyksta New Yorkan, kad padėtų „šv. Traicės lietuviškos parapijos draugijai“ pastatyti „pirma lietuvišką bažnyčią“. Tam tikslui, kun. Varnagiris išsizada savo slaviškosios parapijos Independence, Wisconsin'o valstybėje. Pabuvęs čia keleta mėnesių ir veltui pamėginęs su „šv. Traicės New Yorko lietuviškos parapijos draugystės“ pagelba surinkti reikalingų lėšų šventynei pastatyti, jis praneša New Yorko arkivyskupo kūrėjai savo mėginimų pasekmes. Arkivyskupas, reikalą ištyręs, nemato galimybės lietuvių parapijai išsilaikyti ir neduoda leidimo jos kurti, gi dalykų stovį ištyrusiam kun. A. Varnagiriui išduoda leidimą važiuoti į Scrantono vyskupiją Pensylvanijoje, kur šis ir iškeliauja. Sitame kun. A. Varnagiuro pasiėlgime tūli „šv. Traicės parapijos draugijos“ nariai mato pabėgimą. Kun. A. Varnagiris Scrantono vyskupo O'Hara įgaliotas sukuria Freelande lenkų lietuvių parapiją ir tą pat 1886 m. vasarą nuskirtas lenkų lietuvių parapijos Plymouth'e klebonu.

1886 metų pradžioje Dr. M. Kosakovskis Chicagoje ima organizuoti šv. Kazimiero draugiją ir tą pat metų rudenį dalyvauja kuriamame Susivienijimo Lietuviškų K. Draugijų seime Plymouth'e, Pa., atstovaudamas 48 savo draugijos narius.

1886 m. Brooklyne įsikuria šv. Juozapo draugija. Šitos susiŕelpimo draugijos pirmasis organizatoriais buvę keliolika New Yorko šv. Kazimiero draugijos narių, kuriems nusibodęs „siuvėju ŕeiminingavimas“ virŕminėtoje draugijoje.

1886 m. 10 d. vasario Plymouth'e, Pa. pradeda eiti ir iŕeina kas savaitę „Wienibe Lietuwniku“. Tai „savastis Juozapo Paukŕcio ir Antano Pajaujo, — Raŕytojas D. B. J. Tomaŕauckas.“

Insivyravę, M. Tvarauskui su Jonu ŕliupu susivaidijus, „Unijoje“ ir „Lietuwiszkamę Balse“ asmeniniai ginčai su priekaiŕtais, „Wienibe Lietuwniku“ su „Lietuwiszkuoju Balsu“ susikirtus, plačiu upeliu patvijsta ir greit virsta arŕiausiai pasikolijimais, pramanytais priekaiŕtais; jaunoje lietuvių ateivijos literatūroje iŕbujoja ŕlykŕčiausio chamizmo piktžolęs.

1886 Mahanoy City, Pa. įsikuria šv. Jono Krikŕtytojo blaivybęs draugija.

1886 m. 29 d. geguŕio m. „Liet. Balsas“ skelbia atŕiŕaukimą „Aplę Susivienyjimą visų „Lietuwniku“, pasi-raŕytą: vadovo P. Pasiacko ir A. Anskaičio už sekreto-rių. Kuriamasai sumanytosios organizacijos suvaŕiavimas įvyksta Senadoryje, Pennsylvanijoje 15 d. rugpiūčio. Nauja organizaciją pavadinta: Susivienyjimas Lietuvininkų Amerikoje“. Valdybon iŕrinkta P. Pasiackas iš New Yorko pirmininku, jo padęjėju M. Oberaitis iš Baltimore, ŕenadoriŕkis Juodkojis sekretorium, ir gi ŕenadoriŕkis Stasys Miliauskas iŕdininku, taip pat ŕenadoriŕkiai M. J. Andriukaitis ir Jonas Matulevičius iŕdoglobėjais. Konstitucijai paraŕyti nuskirta komisija iš J. k o j o ir Matulevičiaus. Indomus nutarimas

tame seime, užgirta po aštrių debatų", „kad i susivieny-
jimą nepriimti nei moterų, nei mergų".. Naujos organi-
zacijos vadų, besirūpinančių sutraukti visus lietuvius i
vienybę, ūpa geriausiai parodo pagarsintas seimo proto-
kole („L. B." pusk. 12 6) i nešimas: „ištarti paniekinimą
J. Paukščiui, išduotojui „Wienibes" Plymouth'e, už tai,
kad paniekino Lietuvos ženklą, stengėsi suardyti visą
pradžią susivienyimo, delegatus visaip kaip išbiauriojo;
toliaus už tai, kad jis lietuvininkus parduoda lenkams,
lietuvininkus atkalbindamas nuo sutarimo savo tarpe,
ant galo ir už tai, kad drasko giminės laimę gundydamas
vyrus barbariškai elgtis su pačiomis"... Su tokiais pridėč-
kais pagarsintoji naujos organizacijos konstitucija nepa-
traukė „visų lietuvininkų" ir pačiam tos konstitucijos
rašytojui J. Sliupui prisiėjo šitą organizaciją palaidoti.
1888 metų seime Pittston, Pa., kurin jis vienų vienas at-
stovas atvykęs.

1886 m. Joninėse 24 d. birželio New Yorko lietuviai,
„Liet. Balso" leidėjams — „Lietuvos Mylėtojams", šv.
Kazimiero Draugijai taip pat šv. Traicės parapijos draugi-
jai susitarus ir komisijas išrinkus (L. B. 1. 22), iškilmingai
minėjo i vedimo Lietuvon krikščionijos 500 metų su-
kaktuves. Iš ryto buvę iškilmingos mišios vokiečių ka-
pucinų, prie Pitt gatvės, bažnyčioje. Celebrantas tėvas
Liudvikas pasakęs anglų kalboje pamokslą, išgirdamas
lietuvių katalikų tikybini tvirtumą. Vakare Supp &
Lang Harmony Rooms svetainėje, po numeriu 139—145
Essex gatvės, daryta pokylis. Vakaro vedėjais buvę: A.
Vyšniauskas, jo vietininku Al. Simkauskas ir Jonas
Sliupas sekretorium. Susirinkime kalbėjęs: Pr. Rama-
nauskas; varde lenkų svečių lenkiškai kalbėjęs „lenk-
lietuvis" Missiewicz, lenkų Moniuszkos draugijos nariai

pagiedojo lenkiškai „Palaimink mus“. Po trumpos advokato Christopher'io angliškos kalbos. lietuviškai kalbėjo Pr. Bačinskas apie reikalingumą vienybės visiems Amerikos lietuviams. Marė Sasnauskaitė, 12 metų mergaitė, deklamavo J. Miglovaros eiles:

„Mes ne lenkai, ne maskoliai,
Ne vokiečiai, ne totoriai
Mes lietuviai sulyg šioliai,
Visad elgiamės padoriai“.

Gruenberg'as vokiškoje ir lenkiškoje savo kalbose, vardan „reikalų žingio pirmyn“, pasakojęs apie senovės lietuvių „apnožmėjimą“, kunigų ir dabartinės krikščionybės išsigimimą, naujaji gamtos tikėjimą ir t.t. Pagaliaus, paėmęs lenkų pusę lietuvių lenkų sątikiuose, „iškalbinėdamas lietuvininkams, kad tie užpuldinėja lenkų visuomenę“. Lenkų Moniuszkos draugijai sudainavus „Ašaros“, lenkiškai kalbėjęs Šliupas ir nusiskuzdamas ant lenkų laikraščių „Ojczyzna“, „Zgoda“, „Gazeta Katolicka“, „Dynawiczowka“, Europos lenkų atsinešimą link „Aušros“ priminęs, jis pasisakė atradęs tik vieną „tarp lenkų partiją, su kurią lietuvininkai gali eiti drauge“ — proletaryato partija“..... L. Šliupienė „iš galvos atskaitė savo dėl tos dienos parašytą atmintinę dainą:

Tolimam krašte, tarp svetimųjų
Męs neužmiršom dėjų senųjų”...

Pasmerkdamą Lietuvą poniją, pavergusią žmones ir kunigus, ką „daugiau ponus godojo“, autorė ragina tautiečius į vienybę, meilę tėvynės, teisingo ir dorą elgimos ir baigia stanza:

Kiekviens vienybėj visad (te)gyvena,
Ir meilę laiko no prosenių;

Nes viena meilė ir sutikimas
Yra iš nevalios visų išrišimas”.

P. Pasiackas, savo kalboje uždrožęs lenkams, ragino skaityti „Liet. Balsa“. Paskiaus vėl kalbėjęs J. Sliupas „apie reikalą pildyti lietuovnikams savo pareigas ties kitais žmonėmis, nors niekaip nesikreipiant nuo savo tiesų, nes taip velyja naujagadyniškas doros mokslas“. („L. B.“ l. 93, 64, 99, 100, 101 ir 110). Šitame „atsiminime pasigavimo krikščionybės“ nedalyvavo „Durnybes“ (taip „L. B-se“ vadinta įkandžiai „Wienibe Lietuwnikų“) šalininkai ir abelnai „tikriejie katalikai“, nei brooklyniškė šv. Juozapo draugija, vadindami aną lietuviškų, lenkiškų ir žydiškų socialistų mitingu merdėjančiam „Liet. Balsui“ palaikyti.

1886 m. 4 d. rugpiučio „Wienibe Lietuv.“ (N. 26) skelbia pakvietimą: į „Szenaunus Prezidentus Draugisoziu Katalikiszku, teip Lietuvyszku kajpo ir Lenkiszku“. „Kada visi atsišauks, bus pagarsinta vieta, į kurią atsiųsite delegatus“, „Wien. Liet.“ N. 32 tas kuriamasai suvažiavimas šaukiamas Plymouth'an 31d. Spalių, bet, vėliaus atidėtas, įvyko 22 d. lapkričio. Šitame suvažiavime, ačiū čikagiškiam Dr. Kasakauskiui, pitttoniškiui Andriui Tepliušui ir waterburiečiui Danisevičiui, J., Paukščio ir jo redaktoriaus Tamašaucko (Bačkausko) peršamasis bendravimas su lenkais atmestas. Naujoji organizacija įkurta grynai lietuviška ir pavadinta „Susivienijimas Lietuviškų Katalikiškų Draugysčių Amerikoje“. Šioji organizacija ir dabar tebegyvuoja, 1901 metais pasidalinusi į dvi šakas: „Susivienijimą Lietuvių Romos Katalikų Amerikoje“ ir „Susivienijimą Lietuvių Amerikoje“. Pitttoniškis Andrius Tepliušis buvo pirmuoju „Susivienijimo Lietuvių Romos Katalikų Amerikoje“

prezidentu, broliai Paukščiai su „Vienybe Lietuwnikų“ buvę tvirčiausiais „Susivienyimo Lietuvių Amerikoje“ palaikytojais.

1886 Plymouth'e susikūrė šv. Kazimiero draugija, kurios atstovas V. Semsys dalyvavo kuriamame „Susiv. Liet. Kat. Dr-jų“ seime kartu su vietos lenkų lietuvių šv. Vaitiekaus draugijos atstovu M. Totorium.

1886 Grand Rapids, Michigano valstybės, vyskupi-joje išvestas į kunigus Sim. Pangonis, seiniškis ir nuskirtas klebonu lenkų parapijos Grand Rapids mieste. Daug metų jis klebonavo pas lenkus, aprūpindamas ir iškrikusių toje valstybėje lietuvių dvasios reikalus.

1886 metais (ar 1885 pabaigoje?) „Liet. Balso“ leidėjai savo spaustuvėje išleido J. S. Kuokščio dvejas knygeles „Išzganimas Wargdienio“ (24 psl.) ir „Keli žodžiai apie Auginimą“ (39 psl.), kurios daug prisidėjo prie susilpninimo to laikraščio leidėjų—„Lietuvos Mylėtojų Draugijos“ narių. P. Rusecko „Knygnešio“ pirmame tome (psl. 128) kun. M. Jurgaitis, buvęs Palangos progimnazijos kapelionas, J. Šliupo moksladraugis, daug šiam pagelbėjęs, bėgančiam Amerikon, rašo, kad jis sudėginęs kaipo bedieviškus J. Šliupo atsiųstuosius jam propagandai „L. B.“ numerius. Kun. Al. Burbos liudijimu kun. M. Jurgaičiui ir kitiems aušrininkams labiausiai nepatike „L. Balse“ Šliupo straipsniai, J. S. Kuokščio pseudonimu parašyti, paskiaus šitose knygelėse dar didesniam žmonių suerzinimui pakartoti.

1886 „Wienibes Lietuwnikų“ spaustuvėje „kasztu Juozapo Paukszcio“ Plymouth, Pa. atspausdinta šios knygelės: „Sumyszymas arba Bajme turi dideles akis“ (psl. 46), „Historije apie graže Mageloną“ (psl. 105), „Konstitucyje del darbininku“, „Užsystanawik

ant to geraj" (psl. 159) ir „Historyje Gražios Katrukos" (psl. 32). Pirmosios knygos „Sumyszymas" buvo paties „W. Liet." redaktorius Tamašausko (Bačkausko) vertimas iš lenkų kalbos, likusios keturios — tai pranciškono brolio Augustino Zeitz'o veikalai, kuriuos jis turėjo jau išrašęs 1880 metais, kada, leisdamas Chicagoje pirmąsias Amerikoje išleistas knygeles, žadėjo ir daugiaus knygų pateikti, jei rasis skaitytojų. Jr. Jonas savo „Suskaitoje arba Statistikoje visų lietuviszkų knygų, atspausių Amerikoj" mini, kad 1886 m. J. Paukščio spaustuvėje išėjęs ir „Spasabas grejto išsymekinimo angelskos kalbos" (272 psl.), bet ōia yra klaida, nes tos knygos buvo atspausios tik 1887 metais. 1886 m. paskutiniame „Wienibes Lietuvniku" numeryje, 29 d. gruodžio laidoje, randame paskelbimā, kad tas „Spasabas išsymokinimo angelskos kalbos" dar esās darbe", t. y. baigiamas spaudinti. „Konstitucyje del darbininkū", brolio Augustino knygeles parašytas, kad padėjus Amerikos lietuviams veikias susierganizuoti į savas draugijas, Jr. Jonas nemini savo „Suskaitoje". „Wien. Liet" spaustuvė 1886 metais tas knygeles pardavinėjo po 10 centū ir skelbė jas savo laikraščio skiltyse.

1887 m. Hazleton, Pa. lietuviai įkuria šv. Petro ir Povilo parapiją, nusipirkdami vėliaus protestonų bažnyčią.

1887 m. atvyko Amerikon du seiniškiu kunigu: M. Juodišius, kun. Varnagirio rekomenduotas Scranton'o vyskupui, paskirtas prie Freelando, Pa. šv. Kazimiero lenkų lietuvių parapijos, ir Petras Abromatis iš Salcininkū, Krosnos par. džūkas, buvęs ilgesni laikā vikaru pas „Aušros" poetā kun. Norku Punske. Kun. P. Abromaitis irgi per kun. Varnagirio tarpininkystę buvo paskirtas lietuvių ir lenkų klebonu Hazletone.

1887 Mahanoy City, Pa. lietuviai įkuria šv. Juozapo susiėelpimo draugija, kurios nariai daug padėje čia išstatyti „pirmąją lietuvių mūro bažnyčią“.

1887 m. Mount Carmel, Pa. lietuviai, kun. Petro Abromaičio paraginti, įkuria šv. Petro ir Povylo susiėelpimo draugija, kuri daug padėjo įkūtime savos parapijos, galutinai įkurtos į penktus metus (1892).

1887. Mahanoy'iečių artimiausi kaimynai Gilberton'o lietuviai užmezga „Draugystę Broliškos Pagelbos“.

1887 m. Baltimorės lietuviai susikurę šv. Jono Krikėtytojo susiėelpimo draugija, lenkų parapijos klebono kun. Rodavičiaus paraginti, sukuria ir parapiją. Pirmu klebonu buvęs iš Texas'o valstybės sugrižęs kun. Kaz. Polujanskis. Sekančiais (1889) metais nupirkta už 12.000 dol. bažnyčia, kurioje „lonkos (sk. sėdynės) gatavos, vargonai vieni kaštuoja 2.500 dol., nevat ir karpe-tais ištiesta takai, tik altoriaus reikia ir jau poteriauk“.*) Dalį reikalingų pirmam įmokėjimui pinigų paskolijo vietos šv. Jono draugija ir keli parapijiečiai. Sventynė nupirkta šv. Jono draugijos vardu.

Pirmutiniame parapijiečių mitinge 20 d. vasario 1887 m. išrinkta vyriausybė: Mikas Oberaitis pirm., jo padėjėju Jurgis Stulgis, sekretorium Vit. Rozmerskis ir Juoz. Juškevičius, o Antanas Abromaitis išdininku. Vasarą 1887 m. „šv. Jono Tavorciziste“ turėjo parapijos naudai piknyką. Sekančių 1888 m. vasario m. mitinge pranešta, jog parapijos atstovai Oberaitis, B. Zolynas ir V. Bielys gavę kardinolo Gibbons'o leidimą parapijai įkurti ir lenkų parapijos klebono kun. Rodavičiaus prižadėtą pagelbą taipgi šito kunigo leidimą naudotis už dyką parapijos pobažnytine svetaine.

*) „Wien. Liet.“ 1889, N. 40.

1887 metais Amerikos lietuviai leidėjai išleido dvyliką knygelių. New York'o „Liet. Balso“ spaustuvėje atspaudinta šios 4 knygelės: „Patkulis, Politizką Tragoedija pagal K. Gutzkova paraszyta J. Szlupo“ (78 psl.) „Litwini Polacy napisal Jan Szlupas“ psl. 44, „Konstancija Skirmuntt. Istorija Lietuvos trumpai apsakytą“ psl. 121 ir „Pamokslai iszminties ir teisybės. Antaras iszleidimas kasztu Jono Paplaucko“ (psl. 121). Tai kun. Tatarės veikalas. Šis leidinys buvęs priežasčia daugelio nesusipratimų „Lietuwoš Mylėtojų“—„Liet. Balso“ leidėjų tarpe. J. Paplauckas, pasituris siuvėjų dirbtuvės savininkas (bosas) jausdamasis nuskriaustu, daugelį savo bičiulių atitraukė iš J. Szlupo ir „L. B.“ rėmėjų tarpo ir įstojo į „Wienibes Lietuwnikų“ rėmėjų eiles.

Plymouth'o, Pa. „Wien. Liet.“ spaustuvėje — „Juozapo Pauksztio“ taipgi Juozapo Paukszcio drukarnėje“ išleistos buvo tais 1887 m. aštuonios knygos:

„Spasabas grejto iszsymokinimo angelskos kalbos“, psl. 272, „Dajnos Lietuwyszkos isz wisur surynktos, psl. 232, taipgi „Pujkus apraszimas isz Padawimo Lietuwniku“, psl. 233, „Namelis Pustelninko“, psl. 159 — paskutinės dvi knygelės tai brolio Augustino veikalai. Wienibes Liet.“ redaktoriaus, Tamašausko (Bačkausko) išverstos išėjo toje spaustuvėje šios knygos: „Atsitikimaj ant Zemės ir Wandenio arba Septines Keliones Syndbado“, psl. 152, „Surinkty Skarbaj“, psl. 202, „Apieka Dievo. Apraszimas isz Padawimo XVIII amžio“, psl. 192, ir „Kalendorius. Del wygados Lietuwniku Ameryke. Ant meto 1887 psl.95.“

Greta viršminėtų dviejų spaustuvių knygų prekyba vertėsi tais 1887 metais Andrius Tepliušis Pittstone, Pa., Mikas Tvarauskas Brooklyne ir Zalegiris Baltimorėje.

Šis paskutinis buvo didis „Wien. Liet.“ bičiulis ir tas laikraštis anuomet garsino jį „geru ir teisingu vyru ir dideliu lietuvninkų prieteliu“.

1888 m. hazleton'iečiai apiperka luteronų kirke ir ją paverčia savo šventyne. Ir vietos lenkai, kartu su lietuviais, palaiko šv. Petro ir Povilo bažnyčia, pašvestą 12 d. vasario tų metų. („Wien. L.“ 1888 N. 6).

1888 m. buvęs „Wienibes Lietuwniku“ pirmasis redaktorius Tamašaukas po savo tikru (D. T. Bačkausko) vardu pradeda leisti Mahanoy City, Pa. „Saulę“, savaitinį laikraštį, padedamas kun. A. Lenarkevičiaus, Senadorio šv. Kazimiero parapijos klebono.

1888 Clevelando vyskupijoje išvestas į kunigus Juozas Mašiotas, buvęs seiniškis klierikas ir paskirtas vikaru prie šv. Stanislovo bažnyčios Clevelande, Ohio., sekančiais metais užėmęs kun. M. Juodišiaus vietą Freelande, Pa., šiam išvažiavus į Brooklyno vyskupiją, organizuotų šv. Jurgio parapiją.

1888 Senadoryje įkurta šv. Petro ir Povylo susišelpimo draugija, patapusi vėliaus viena didžiausių vietos draugijų.

1888 Brooklyne, kur apsigyveno didžiuma buvusių newyorkiečių, apipirkta šv. Jurgio bažnyčiai žemė ir pastatyta mūrinės bažnyčios sklepas (basement). Ši pirminė New Yorko apygardos lietuvių šventynė buvo parduota paskui iš licitacijos, jos įkurėjams nepajėgiant užmokėti bažnyčiai statyti užtrauktos skolos per ipoteką (mortgage). Klebenavo kun. M. Juodišius, gaspadoriaudamas išvien su „New Yorko šv. Traicės parapijos draugijos“ komitetu, prisidėjusiais prie šv. Jurgio parapijos kurimo ir nubankrūtymo. Inešę šios parapijos išdan keletą šimtų dolerių, prie kun. A. Varnagirio suaukotų

šv. Traicės neįsigyvenusiai parapjiai, newyorkiečiai, — „šv. Traicės parapijos draugijos“ komiteto nariai perdaug įsivyravo ir šitoje pirmoje Brooklyno lietuvių parapijoje. Tiegi newyorkiečiai ponai buvo kartu ir „Lietuws Mylėtojų“, „Liet. Balso“ leidėjų vadais ir toje laikraščio redaktoriaus radikalo J. Šliupo, tikybos srityje pripažįstancio vien „naujagadyniškąjį doros mokslą“, vienminčiais... bičiuliais. „Wien. Liet.“ dar prieš vaidus, iškilusus kuriant „Susivienijimus“, 1886 metais (N. 15) vadino juos „beveriais“. Kas aršiausia gi, kad šie nauji šv. Jurgio parapijos bičiuliai, būdami prityrusiais vyrais, savo antitikybiname nusistatyme pralenkė ir patį Joną Šliupą. Už savo pritarimą parapijos gyvavimui jie reikalavo didelės kainos. Jr. Jonas savo „Amerikos Lietuviuose“ rašo apie prašalinimą, „senojo komiteto“, „kuriuomi rundijo Peseckas (sk. Paseokas, vyriausias „Liet. Balso“ bičiulių vadas), kuris plnigus kolektauvojo ir ėmė po 35 procentus už darbą“...

Senadoryje man bevikaraujant, nekartą teko girdėti kun. P. Abromaičio, brooklyniško klebono kun. M. Juodišiaus moksladraugio, pasibiaurėjimo žodžius, kad tieji brooklyniškės šv. Jurgio parapijos komitetai atsiskaitę 25 dolerius ir iš jo (kun. Abromaičio) 100 dolerių aukos viršminėtai šv. Jurgio parapijai. Taip dalykams susidėjus, žinoma, turėjo išeiti suirutė, kuri pasididino dar, kuomet kun. M. Juodišius, išrinktas (Mahanoy'aus seime 1888 m.) „Susiv. Liet. Kat. Draugijų“ rektorium, pradėjo rašyti ilgesnius straipsnius kone į kiekvieną „Wienibes Liet.“ numerį ir paskui kartu su kunigais A. Varnagiriu ir P. Abromaičiu ėmė garsintis šitojo laikraščio rėmėjais.

Esą: „tas laikraštis po vardu „Wienibe Lietuwnikų“ yra patvirtintas per valdžią dvasiška“... Seka. visų trijų

kunigų parašai.... Taip skelbiama buvo kone kiekviename 1889 metų „Wien. Liet.“ numeryje.

Merdėjančio „Liet. Balso“ redaktoriui ir jo karštiesiems pasekėjams tai buvęs peilis po kaklu. Atsimokėjo jie paskui ypač šv. Jurgio klebonui, kada 1890 kun. A. Burbos įpirštas naujas redaktorius „Wien. Liet.“ p. Šliupo vienmintis Juozas Andžiulaitis, teisybė, vienu kart parėjęs anam į kelią. Šis išgyvenęs pradėjo volioti po „Wien. Liet.“ skiltis ypač brooklyniski šv. Jurgio kleboną, nesigailėdamas riebiausių dažų nupaišyti šitojo tikroms arba tariamoms silpnybėms. J. Anđiulaičiui prie „Wien. Liet.“ besidarbuojant, ir pats Šliupas užmiršo jo padarytas, didžiausias sau žalas, irgi pradėjo tai pačiai „Vienybei Liet.“ sądarbininkauti. „Daktarui“ gi Juodišiu, pripratusiam rašyti, nebeliko nieko daugiau, kaip prisiplakti prie laikraščio „Saulės“, kurios redakcija išleido ir skyrium knygoje nevienu jojo vertimą. Už tokį dalykų susiklojimą kun. Juodišius, kaltinęs daugiausiai kun. Burbą, stojo opozicijon viso to, kas iš Plymouth'o išeidavo. Jis sudrūtino ir taip gana tvirtą D. T. Bačkausko, „Saulės“ leidėjo, nusistatymą prieš „Susivienyjmą“, kuri pradėta vadinti „Paukščių vienybę“.

1888 Freelande, Pa. įkurta šv. Kazimiero draugija.

1888 Scranton, Pa. suorganizuota šv. Kazimiero draugija.

1888 m. pabaigoje Jersey City, N. J. lietuviai sukūrė šv. Jurgio draugiją. Sulyg vyresnybės paskelbimą 1889 m. „Wienibeje Liettunwiku“. 27 ir draugija turėjusi 80 narių ir 200 dolerių grynais pinigais turto.

1888 Pittsburge, Pa. įkurta šv. Kazimiero draugija.

1888 m. Rugpjūčio m. pabaigoje mahanoy'iečiai, gavę persikėlusį iš Scranton'o vyskupijos buvusį šv. Petro ir

Povylo bažnyčios kleboną Hazleton'e, Pa.—kun. P. Abromaitį, pradeda statyti savo „mūro bažnyčią“. Kontraktorius, pasinaudodamas žmonių neprityrimu, paėmęs pinigus, pabėgo neužbaigęs darbo. Parapijiečiai patys aptaisė sklepa — basement'ą, kuriame buvo laikoma pamaldos, kol 1893 m. nebuvo užbaigta statyti ta pirmoji Amerikos lietuvių „mūro bažnyčia“.

1888 m. 30 ir 31 d. spalio m. trečiasai „Susivienijimo Lietuviškų Katalikiškų Draugijų Amerikoje“ seimas Mahanoy City, Pa. pakeičia organizacijos vardą į „Lietuwiszką Susywieńniamą Amerike“. Pirmą kart suvažiavusieji lietuvių išveiviu atstovai vietos lietuvių šventynėje gieda po pamaldų tautinį imną — Adomo Mickevičiaus „Pono Tado“ pirmutines stanzas „Tėvyne Lietuva, tu kaip sveikata“. Vargonais pritaręs šenadoriškių atstovas V. Juodkojis, tas pats, ką 1886 m. 15 rugpiūčio Senadorio suvažiavimo buvo nuskirtas prie J. Sliupo, „Susiv. Liet. Am.“ konstitucijai parašyti, bet paskui išsizadėjęs bendravimo su „Liet. Balso“ šalininkais.

1888 pittstoniškiei lietuviai, Andriaus Tepliušio patariamai, sukuria kareivišką šv. Jurgio draugiją, kuri turėjusi per pusę šimto uniformotų ir kartais pasipuošusių narių. Tai pirmutinė Luzerne's pavieto lietuviškos gvardijos vieneta tėvynei atvaduoti.

1888 m. 2 d. gruodžio pašventimas „kampinio akmens šv. Jurgio lietuviškos bažnyčios“ Brooklyne prie North 10-es gatvės. „Brooklyno ir New Yorko prabaščiaus taip pat Suvienytų Katalikiškų Draugysėlių Amerike rektoriaus Dr. K. M. Juodišiaus“ užprašytus iškilmėsna svečius priiminėjo vietos šv. Juozapo ir šv. Kazimiero draugijos, kaip rašo „Wienibe Liet.“ 1888, N. 48.

1888 metais Amerikoje išleista aštuonios lietuviškos knygos: „Margumynai“ Senadoryje, „Liet. Balso“ spaus-

tuvėje, W. Bewardžio maželytės knygelės (eilėmis ir proza 24 puslapiai) ir Juozo Paukščio spaustuvėje: „Dievaitis“, M. Radzevičiūtės apysakos vertimas, taip pat: „Rinalda Rinaldinas“, „Juozapas Koniuszewskis“, „Pujkus Apsakymaj“ („iš 1863 Wajnos“), „Szwiesa Diewo Dienos Tamsybėj“ ir „Senowes Apraszymas apie Duktery Filipo Kareiwio“ — visos A. Turskio „Wienibes Liet.“ redaktoriaus verstos.

* * *

1888 m. pabaigoje, Amerikos lietuvių išeivijos 20-ties metų sukaktuvėse lietuvių dvasios reikalais rūpinosi kunigai: P. Abromaitis, Mahanoy City, Pa.; A. Lenarkevičius, lietuviškai išmokęs lenkas, Senandoryje; J. Mašiotas Freelande ir Hazletone; V. Varnagiris Plymouth'e ir apygardoje; S. Pangonis Grand Rapids vyskupijoje; V. Cižauskas South Bend, Ind.; Chicagos apygardoje, Urb. Ruškevičius, Otis, Ind.; kun. J. Dutkevičius Wisconsin'e, važinėjęs aprūpintų apygardos lietuvių dvasinius reikalus; Baltimorėje kun. Jon. Rodavičia, lenką par. klebonas, ir jo sėbras kun. Polujanskis, M. Juodičius Brooklyne, kun. Strupinskis gyvena prie savo giminiečių Nedzinskių Gilberton'e, Pa.

Savo dvidešimties metų ateivijos sukaktuvėse (1888 m. pabaigoje) Amerikos lietuviai katalikai turėjo sukūrę šias parapijas:

- 1.) šv. Juozapo Mahanoy City, Pa. su nepabaigta dar statyti „mūro bažnyčia“.
- 2.) šv. Petro ir Povylo, Hazleton, Pa. su nedidele bažnytele, perdirbta iš protestonų kirkužės.

8.) šv. Kazimiero, Freeland, Pa. irgi medime bažnytėle, pastatyta prie klebono kun. M. Juodišiaus 1887 metais. In šias dvi bažnytėles atėidavę ir vietos lenkai ir jiems buvo sakomi jų kalba pamokslai. 1888 metais abi (Hazletono ir Freelando) parapijas globojo iš Clevelando vyskupijos atkeltas naujai išvęstas kunigas Mašiotas.

4.) Brooklyn'o ir New Yorko lietuviai katalikai mēdėsi šv. Jurgio parapijos svetainėje. Neturint užtektinai lėšų, išmūryta basement — busimos bažnyčios sklepas, ant to uždėta stogas ir taip įtaisytoje bažnyčioje pamaldas laikydavo klebonas kun. M. Juodišius.

5.) Pittston'o lietuviai, sueikūrę parapiją jau 1885 m., dar neturėjo savo lietuvio klebono ir buvo globojami Scrantono vyskupijos generalio vikaro; išpažinties klausytų atvažiuodavęs pagal vyskupo įsakymą iš kaimyninės lenkų lietuvių parapijos Plymouth'e kun. A. Varnagiris.

6.) Baltimorės lietuviams iškarto globojamiems lenkų parapijos klebono kun. Končiaus, šv. Jono Krikštytojo parapiją sukūrė pasimirusio šitojo kunigo ipėdinis (irgi lietuvis) kun. Rodavičia, parsikvietęs savo bičiulį kun. Polujanską. Šiam pasitraukus iš šv. Jono parapijos, kuri laiką jo vietą užėmė irgi kun. Rodavičiaus parkviestas iš Wisconsin valstybės kun. Dutkevičia, lenkų šovinistų išsibodėtas 1882 m. iš Brooklyno.

7.) Didžiausioje lietuvių parapijoje — šv. Kazimiero Senadoryje, klebonavo jau nuo dešimties su viršum metų įsigyvenęs lenkas kun. A. Lenarkevičius, gerokai lietuviškai pramokęs ir sakęs lietuviškus pamokslus. Kad sudarius tampsnesius santikius su savo lietuviiais parapijiečiais, kun. A. Lenarkevičius, 1888 m. savo pirmiau buvusiam vargonininkui D. T. Bačkanskui, priverstam

pasitraukti iš „Wienibes Lietuwninku“ redaktoriaus suolo, padeda įkurti lietuvišką laikraštį „Saulę“. Bačkauskas, kurs būdamas vargonininku prie šv. Kazimiero bažnyčios, padėjo savo klebonui rašyti lietuviškus pamokslus, dabar, laikraščio leidėju patapęs, savotiškos rusies diplomatija uoliai talkininkavo savo geradėjui ir bent porą metų sutrukdė įsikūrimą naujos — g r y n a i l i e t u v i š k o s šv. Juržio parapijos Senadoryje.

Sitai parapijai įsikurti Senadoryje nemaž užkenkė ir Šliupo su „Lietuviskuoju Balsu“ atsikraustymas. Dar 1886 metais, to laikščio šalininkams mėginant sukurti „Susivienyjmą Lietuvių Amerikoje“ „Wienibes Lietuwniku skaitlingi bičiuliai išsijuosę gynė nuo bendravimosi „su bedūšiais“, „bedieviais“. Dabar kad, Senadoryje apsigyvenęs J. Šliupas nesislėpė su savo radikalizmu, visus jo ir jo uolių šalininkų (Andriukaičio, Naujūno ir k.) išsišokimus mokėta sunaudoti tikro lietuvių katalikų parapijos reikalo paslėpimui. J. Šliupo ir „L. Balso“ priešai, o jų buvo aibis Senadoryje, nemiegojo ir sugėbėjo į niekus paversti visokius net ir geriausius sumanymus iš priešingo abazo išeinančius.

Dėliai „Wienibes Lietuwninku“ vis augančios įtakos, New-Yorko „Lietuvos Mylėtojų“ „Lietuviškojo Balso“ leidėjų bureliui kone visai iškrikus, to laikraščio redaktorius Jonas Šliupas, persikeleš 1888 metais Senadorin su savo spaustuvėle, čia galutinai užmigdė savo „Lietuviškąjį Balsą“, 1889 m. išleidęs tik 4 numerius.

Be viršminėtų profesionalų, mūsų išeivių tarpe gyveno dar pora daktarų (apie čikagiškio Dr. Kosakovskio darbuote kalbėjau) ir laikraštiniųkai J. Paukštis, „Wienibes Lietuwnikų“ leidėjas su Turauskiu redaktorium

taipgi bankininkas Antanas Pajaujis Plymouth'e. Uolus „W. L.” raštininkas, parūpinęs jai daugelį ypač dvasinės ir didaktinės pakraipos raštų, brolis Augustinas Zeytz jau gyveno Pulaski lenkų pranciškonų vienuolyne, Wisconsin valstybėje.

Lietuvių išeivių 1888 m. Jungtinėse Valstybėse buvo per 40 tūkstančių. Susišelpimo draugijų buvę apie septyniolika, beje: šv. Jurgio, šv. Kazimiero, šv. Juozapo šv. Petro ir Povylo (iš viso keturios draugijos) Senadoryje, šv. Petro ir Povylo Mt Carmel'yje, šv. Kazimiero Plymouth'e, šv. Jono Krikštytojo Baltimorėje, šv. Kazimiero Waterburyje, šv. Juozapo Mahanoy City, šv. Kazimiero Freelande, šv. Kazimiero Scrantone, šv. Kazimiero Pittsburge, šv. Kazimiero New Yorke, šv. Juozapo Brooklyne, Draugystė broliškos pagalbos Gilbertone, šv. Jurgio Jersey City N. J. ir šv. Kazimiero Chicagoje. „Susivienijimas Liet. Katalikiškų Draugijų Amerikoje”, įsteigtas 1886 metais, nuo Mahanoy'aus seime (1888 m. rudenį) pasivadinęs „Lietuviškų Susivienijimu Amerikoje”, turėjo per 390 narių.

Kultūrinį darbą tarp bemokšlių (didesne dalia) ateivių tame pirmame dvidešimtmetyje dirbo šie vyrai: Mikas Tvarauskas, kunigų Juškevičius ir Končiaus padedamas, pranciškonas brolis Augustinas Zeytz, Dr. Koskauskis, Jonas Šliupas su savo „Lietuwos Mylėtojais”, Paplauskas, Antanas Pajaujis, Juozas Paukštys, „Wien. Liet.” ikūrėjai, D. T. Bačkauskas alias Tamašauskas, A. Turskis, Antanas Jurgelaitis, Andrius Tepliušis ir baltimoriškis Zalegiris.

M. Tvarauskas be nepabaigto Samokine lietuvių anglų žodyno ir kalbos mokslo (veikalo žuvusio ugnyje) išleido keturias knygeles: „Praractwos Michaldos”. „Morfe-

uszas arba Sapnu Iszguldymas", „Isjorija Ali Babos" ir „Pakalnė Juozapato", taipgi leido New Yorko „Lietuwiszka Gazieta" ir „Uniją".

Pranciškonas brolis Augustinas Zeytz, išleides Chicagoje pirmąsias Amerikoje spaudintas lietuviškas knygas „Historia Septyniu Mokitoju", daugiausiai rašė „Lietuwiszka Gazietai", paskui pirmųjų kelių metų „Wienibei Lietuwnikų". Jis pirmas iškėlė (1879 m.) lietuviškų organizacijų reikalą ir sukūrė Senadoryje vieną tvirčiausių Amerikos lietuvių draugijų — šv. Jurgio draugija, taipgi skelbė reikalingumą aukštesnės mokslos įstaigos — aukštosios mokyklos. Neįstengęs šito siekio atsiekti jis sukuria lenkų lietuvių vienuolyną su kolegija Pulaski, Wis. Šitai įstaigai patapus grynai lenkiška, pats įsteigėjas su keliolika lietuvių broliukų ją apleido, pasitraukdami į vokiečių vienuolyną.

Dr. M. P. Kasakauskis (Kossakoswksis), apsigyvenęs Chicagoje, dar 1879 m. rašė „Lietuwiszka Gazietai", paskiaus „Wienibei Liet.", daug padėjo „Susiv. Lietuviškų Katalikiškų Draugijų", dabartinių abiejų Susivienyjimų tėvui, įsikurti ant grynai tautinių pagrindų.

Savo praktikai palaikyti 1887 m. jis leido iš Chicagos „Lekarz Domowy". „Liet. Balso" korespondentams 1887 m. pradėjus jį chamiškai kolyti už rėmimą „Wien. Liet." jis liovėsi rašęs į lietuviškus laikraščius, nenorėdamas „su piemenimis ginčytis".

Jonas Sliupas dirbęs su M. Tvarausku prie „Unijos", 1885 m. sukūrė „Lietuvos mylėtojų draugija" „Lietuwiszkamjam Balsui" leisti. Ši draugija, leidusi „L. Balsa" New Yorke ir paskiaus Shenandoah'ryje, išleido šias knygeles:

„Iszganimas Wargdienio". „Keli žodžiai apie Augini-

ma", „Patkulis", „Litwini i Polacy", „Istorija Lietuwos"
— K. Skirmuntaitės ir „Margumynai".

J. Paplauskas „Liet. Balso" spaustuvėje išleido kun.
Tatarės „Pamokslai Iszminties ir Teisybes" knygeles
— antrąją laidą.

A. Jurgelaitis, irgi „Lietuwiszakai Gazietai" 1879 metais
takus skynęs į lietuvių ateivių gričias, vėliaus Spring-
field, Ohio valstybėje išgyvenęs, ragino lietuvius ateivius
organizuoti Piliiečių Kliubus, kad tuo būdu išgijus dides-
nės įtakos. „Aušrai" pradėjus eiti, jis, gavęs jos kelis nu-
merius nuo A. Tepliušio, jau Pittstone apsigyvenusio
knygų vertelgos, paliko uoliausiu to laikraščio korespon-
dentu ir bičioliu Amerikoje. „Aušros" buvusiam re-
daktoriui J. Sliupui atsiradus prie sunkių sunkiausių
farmerio berno darbų, Antanas Jurgelaitis suvedė jį su
New Yorko lietuviiais ir Miku Tvarausku ir buvo jo ge-
riausiu bičioliu sunkiausiose jo gyvenimo dienose —
leidžiant „Uniją" ir „Lietuwiszaką Bala".

J. Paukščio spaustuvėje nuo „Wien. Liet." įkūrimo iki
1888 m. pabaigos išėjo devyniolika knygų: daugelis pran-
ciškono brolio Augustino vertimai iš lenkų kalbos, taip-
pat Bačkausko alias Tamašausko ir jo įpėdinio A. Turs-
kio vertimai. Tų knygų titulus (paraštes) išvardintus
augščiau čia pakartosiu: „Sumyszymas ir t.t." „Historije
apie gražią Magelioną", „Konstitucye del darbininku",
„Uzsistanawyk ant to", „Historije gražios Katriukos,
„Spasabas izsymokinimo angelskos kalbos", „Dajnos
Lietuwiszkos", „Pujkus Apraszymas", „Namelis Pustel-
niko", „Atsitikimai ant žemės ir wandenio", „Surinky
Skarbaj", „Apieka Diewo", „Kalendorius 1887 m", „Die-
waitis", „Rinalda Rinaldinas", „Juozapas Koniuszew-
kis", „Pujkus Apsakymaj isz wajnos 1863", „Szwiesa

Diewo" ir „Apraszymas apie duktery Filypo kareiwie". Dalis jų, kaip aukščiaus pasakyta, tai brolio Augustino pranciškono, kitos „Wien. Liet." redaktorių Tamašaucko — Bačkausko ir A. Turskio vertimai. Kaip „Liet. Balso" leidiniai, taip ir šitosios knygos kone visos ėjo per laikraštį, pirm nei buvo atspausintos skyrium.

Visos „Liet. Balso" leidėjų išleistos knygelės, teisingiaus pasakius pamfletai, sudaro apie 360 puslapių. Gi J. Paukščio spaustuvėje išleistosios knygos iki 1888 metų pabaigai sudaro per 3 tūkstančius puslapių. Vadinasi „Wien. Liet." spaustuvėje išleista dešimtį kartų daugiau medžiagos pasiskaityti lietuviams ateiviams negu „L. Balso" leidėjų.

Cia irgi reikia patėmyti, kad „Wien. Liet." „rašytojams" (broliui Augustinui Zeytz'ui, Tamašauckui—Bačkaukui ir A. Turskiui) pasisekė su savo veikalais prisitaikinti prie skaitytojų ūpo — atspaudintosios jų knygos greit paplito tarp žmonių. Po keleto metų (1892 ir 1893 metais) man būnant redaktorium Plymouth'e prie Juozo Paukščio gazietos, visai mažai buvo likę neišparduotų viršminėtų knygų. To negalima pasakyti apie „Liet. Balso" leidinius, išskyrus Skirmuntaitės „Lietuvos Istoriją", kuri viena gan pasekmingai platinosi Europoje ir Amerikoje ir darė įtakos. „Liet. Balso" spaustuvėje išleistoms knygomis kliudė pasekmingai tarp žmonių platintis ir jų menkutė išvaizda, o labiausiai maželytės raidės ir neaiški spauda.

* * *

Pabaigęs paskaitas apie Amerikos lietuvių viešo gyvenimo pirmąsias dvi dešimtis metų, mėgisiu trumpai atsakyti ir į jų klausytojų pakeltą klausimą, kad mano

pareikštos pastabos nesutinką su prof. M. Biržiškos Amerikos lietuvių darbuotės apibudiniu, paskelbtu jo „Raštų Istorijoje“ (psl. 65—67).

Prie šitokio užklauso buvau pasirengęs ir turiu čia su savim tyčia atsivežęs to uolaus mūsų praeities tyrinėtoje veikalą.

Perskaitau visą 115 ir 116 paragrafą iš „Mūsų Raštų Istorijos“, kuriuose neva aprašyta visi Amerikos lietuvių darbai kultūros srityje..... Kaip patys matote, tai yra vien išpūstas, per virš perdėtas vieno Jono Sliupo, dar tuomet ne daktaro, darbuotės aprašymas...

Esant... atėje pagaliau ir Amerikai 1884 metai (nei mahametonams hedžira! Red.). Atvykęs Amerikon Sliupas pradėjęs tuojaus visuomenės darbą ir saviškai suraginęs, suskatinęs į tą darbą išėivius... laikraštyje, nesuskaitomose prakalbose, įvairiuose susirinkimuose ir kitur Sliupas gynęs reikalingumą lietuviams savaimingai plėtotis kultūroj ir politikoj — radikališkai dirbti tą darbą visuomenės politikos dirvoje... Taip dirbdamas savo darbą turėjęs jis kovoti „keliais frontais“ su lenkais ir sulenkintais mažamoksliais lietuviams, taipgi lenkais ir lietuviams kunigais, „kurių dauguma“ buvus labai mažos kultūros ir moralinės vertės..... 1889 metais „dirbdamas tą darbą, parsigabeno iš Lietuvos į talką kun. A. Burbą, karštą tėvyninką, „autorių menkos vertės eile-raščių ir apsakymėlių“.....

Nei žodelio apie susispietusius prie „Wien. Liet.“ knygų rašytojus ir leidėjus. Patį „Wien. Liet.“ laikraštį gerbiamas mūsų praeities tyrinėtojas atsimena vien, kuomet jam reikia paminėti Andžiulaičio redaktoriavimą. Nei žodelio apie brolių Augustiną, Amerikos lietuvių organizuotės tėvą, kuris dar 1879 metais skelbė „Lietuviš-

koje Gazietoje": ...,neleisime, kad žmonės mūsų būtų lenkų persekiojami; gana iki šiuolaik, kas buvo lietuviška, tai viskas paniekinta"... Kun. A. Burbos, kurį, anot Biržiskos, Sliupas „parsigabeno“, kelionei lėšas apmokėjo juk to paties brolio Augustino sukurtoji šenadoriškė šv. Jurgio draugija, kartu su kitomis vietos draugijomis. 1890 m. „Vien. Liet.“ N. 21, kun. Burbos globojama ir J. Andžiulaičio, Sliupui jau pataikaujančio, rėdoma, plačiai rašė apie pakvietimą Senadorin kunigo iš Lietuvos (Burbos), bet apie Sliupo prisidėjimą tenai nei žodelio. Nei žodelio negirdėjau ir nuo paties kun. A. Burbos, kad jį Sliupas būtų „parsigabęs“!

Nenoroms čia prisimena tipiškai nevykęs Antoine Viscont'o knygoje — „La Lituanie Religieuse“*) straipsnys apie amerikiečius „Les Lituanians Catholiques d'Amerique“. Autorius rašė tą straipsnelį, pasiremdamas Astramsko „S. L. A. Istorija“ ir Lapelio „Amerikos Lietuvių Kalendorium“, menkiausios kompetencijos veikalais. Už mūsų Lietuvai prikelti suaukotus pinigus paleido jis į platų pasaulį pluoštą visokių nesąmonių, dėlei kurių visiems mums nemaža buvo akikaičio.

Pasak jo, Amerikos lietuviai vien su lenkais draugijas ir parapijas kūrė, iki (sic!) 1886 m. P. Paseckas nesugalvojo sukurti Susivienijimą Lietuvių Amerikoje..., kurio gyvavimo pirmame perijode būk atsižymėję trys vyrai: kun. A. Burba, Dr. J. Sliupas ir kun. J. Zilinskas—Zilius...

Trigubo daktaro, regimai, neturėta kantrybės tą „S. L. A. istorija“ nors iki 18-am puslapiui perskaityti, nes ant 18-jo puslapio pats Astramskas, rašo, kad „Pittstono seiman 1888 m. rugsėjo mėnesyje vienu vienas atstovas J. Sliupas (dar nei nepradėjęs mokytis ant daktarų) at-

*) Geneve Edition Atar, 1918.

vykęs ir palaidojęs P. Pasecko sumanytąjį Susivienyji-
mą. Jo visą turtą (27 dol. 32c.) komitetas 1890 metais
atidavęs Lietuvų Mokslo Draugijai.

Teisybė, Astramsko „S. L. A. Istorija“ mini tąją orga-
nizaciją turėjus \$203.51 pinigų 1887 m. rugpiūčio Sei-
me (psl. 13) ir tuojaus po Seimui gavus 98 dol., bet tie
trys šimteliai greit išdilo „Centrališko komiteto“ išlai-
doms apmokėti. Pas išdininką Joną Mioldažį belikę porą
dešimtų dolerių, apmokėjus J. Šliupo ir jo komitetų to
Susivienyjiimo krikštynose ir šermenyse atsilankymus.

„Vien. Liet.“ jau J. Andžiulaičio, su J. Šliupu per
kun. Burbos tarpininkystę susitaikiuso, rėdoma 1890
metais kelis kart iškėlė to Susivienyjiimo likusio turto
klausimą. Visas tas turtas — \$27.32 dvidešimts septyni
doleriai su centais pinigų tu 1890 metų (antrąjį po
palaidojimui) rudenį buvo įteiktas Baltimorės „Liet.
Mokslo Draugijai“. Taip paskelbė buvęs „Centrališkas
Komitetas“ 1890 „Vienybės Liet.“ N. 19-me.

Kun. Burba gi atvykęs Amerikon 1889 metais, vadi-
nasi į metus po palaidojimui tos organizacijos, (Pittston'o
seime 1888 m.), o J. Zilinskas pasiekęs Ameriką ir jos
mokyklas savo mokslams baigti ketveriais metais vėliau.

Savaip nušvietęs Amerikos lietuvių darbuotę tasai
išmokslintas autorius iškaišo savo veikalą tokių veikė-
jų vardais kaip: Jakaitis, Augustaitis, Račkus, Pakš-
tas, Tamas Zilinskas su Migausku, Kemėšis, Antoine
Nausėda, Jokubauskaite, Gurinskaite et tutti quanti,
(apie kurių daugelio darbus jie vieni nežino) ir baigia iš-
reiškimu vilties, kad Apaštališkas Sostas išpildys Ameri-
kos lietuvių kunigijos teisingus troškimus (ce clerge
fait des efforts en vie d'obtenir un eveque de sa nation)
(sic!). Dr. Viskanto tokius raštus kiti pateisino tuomi, kad

Jis rašęs, kaip jam buvo nurodyta andai šeimininkau-
čių visuomenės pinigų išdnyuose; bet profesoriaus
Biržiškos, tiek daug pasidarbavusio nušvietime mūsų
kultūros ūgio, ši pasakymą apie vieną sunkiausių mūsų
išeivijos darbuotės perijodą panašiai aiškinti negalima,
jis stačiai nesuprantamas.

* * *

Nevienas klausytojas (ir skaitytojas „Zvaigždės“
žurnale) mano paskaitų apie mūsų pirmuosius profesio-
nalus ir Amerikos lietuvių Kroniką man iškalbinėjo, juog
aš per daug savo ir jų laiko aikvojęs Dr. Sliupo darbu,
raštu ir kalbu minėjimui. Buvo ir tokie, ką atsisakė
„Mūsų Spaudos Laisvės ir Amerikos Lietuvių Darbuotės“
knygas užsisakyti dėlei tos priežasties.

Suvirš trisdešimtį metų pragyvenęs Amerikos lietu-
viu viešo gyvenimo sukuryje ir paskutinę dešimtį metų
ypatingai taji gyvenimą tyrinėjęs, laikau savo pareiga
aikštėn iškelti kiekvieną žymesnį darba, nepaisant kieno
jis buvęs atliktas. Kur negalima buvo bešaliai nušviesti
veikimo dėliai informacijų stokos, tą pareiškiu, palikda-
mas kitiems tyrinėtojams nurodyti.

Mūsų išeivijos pirmoje dvidešimtyje metų (1868—
1888) ir labiausiai norint išpūsti J. Sliupo darbuotę, tega-
lima atrasti to vyro prisidėjimą prie M. Tvarausko „Uni-
jos“, ikūrimą „Lietuvos Mylėtojų Draugijos“, leidusių
„Lietuviškąjį Balsą“ ir keletą brošurėlių, taipgi mėginimą
sukurti „Susivienyjimą Lietuvių Amerikoje“, tai ir vis-
kas. Pats J. Sliupas savo „Liet. Raštų ir Raštininkų“
užbaigoje prisipažino prie visiško tos savo pirmosios dar-
buotės fiasco, kuomet jis 1889 metų pradžioje (prieš kun-

A. Burbos atvykimą Amerikon) „su kruvina širdžia iš Senadorio prasišalino, kad sutverti tyką ir romų gyvenimą, toliaus nuo parodavietės dėl lietuviškojo švieto”. Nemalonesnis jam buvęs išsikėlimas iš New Yorko Senadorin.

Taigi, ką ūia ir bekalbėti apie „parsigabenimą iš Lietuvos į talką kun. A. Burbos, karšto tėvyninko... autoriaus menkos vertės eileraščių ir apsakymėlių”, kaip gudriai išsitaria „Mūsų Raštų Istorijoje” mokytas profesorius, mėgindamas J. Sliupo gabumus, energija ir pasisekimus (siol) pervirš išpūsti. Gyvenimas ir tikri jo nueidavimai — faktai priešia visai kitokią tosios darbuotės vaizda, kuris anuomt ir pačiam darbininkui širdį „su-kruvino”.

Taigi, kad ir gerbdamas pilną erudicijos profesorių Biržišką, turiu vardan Amerikos lietuvių pirmųjų kultūrnešių, net ir vardan paties Jono Sliupo, einančio į daktarus mokintis, žodžių reikalauti, idant p. profesorius savo knygutėse tuos paragrafus pataisytų ir taip perrašytų, kad jie atatiktu teisybei ir neklaidintų mūsų skaitančios visuomenės.... Teisybė reikalauja pareikšti, kad Sliupas atėjęs Amerikon, ne „pradėjęs tuojaus visuomenės darba”, kaip norėtų prof. Biržiška. Sliupui reikėję rūpintis duonos kąsniu. Jis pats rašė save „Gromatose ir Amerikos” „Aušroje”, kaip dėl lėšų stokos priverstas buvęs Castle Garden'e „apsistoti”, kur reikėję „atgulti ant aslos, itin prišmeištos”. Rašė jis, kaip jis turėjęs pas Oxfordo farmerius bernaut, kaip paskui susikūrusios „šv. Traicės parapijos draugijos” mitinge apie „Aušra” kalbėjo. (Ta jo kalba daug jam bičiulių suteikus). Kiek prasisiekęs, pamiršęs apie sunkenybes ir net baisenybes pirmųjų ateivių gyvenimo, Sliupas ir vėl „saviškai, radi-

kališkai" ėmęs kalbėti. Tu „saviškų, radikališkų" kalbų pasekmė buvo iškrikimas pačių „Lietuvos Mylėtojų", didžiausių jo rėmėjų. Zlugus „Liet. Balsui", balandžio mėnesyje 1889 pats uoliausias to laikraščio buvęs rėmėjas, nupirkęs J. Sliupui spaudos mašinėlę, Jurgis Matulevičius rašė „Wienibeje Lietuwnikų", gerai esą, kad pamiręs „Liet. Balsas"...

Paskaitoje apie „L. B-są" menėjau tą Jurgio Matulevičiaus gromatą. Ten pat minėjau ir iš pagarsėjusio savo laike „Aš ir Lietuva" pamfleto Sliupo prisipažinimą, kaip jis su Tvarausku „vargęs vargus, kokius retai kas norėtų pakelti". Sliupo nusiskundimai, ant plymouth'iškės „Wien. Liet." ir jos redaktorius Bačkauskas, jau suvirš 30 metų žinomi visiems jo „Liet. Raštų ir Raštininkų" skaitytojams. Zino irgi mūsų skaitančioji visuomenė paties J. Sliupo prisipažinimą, kaip jo žmona „daug sveikatos pridėjusi", siuviniais pelnydama pinigų dėl užlaikymo „L. Balso". Visi senesnieji New Yorko, Senadorio ir jų apygardų gyventojai buvo liudininkais J. Sliupo didžiausių jėgų įtempimo, kad palaikius gyvastį „Liet. Balso" ir prie jo pačiam su savo žmona šiaip netaip išgalėjus pragyventi. „Mūsų Spaudos Laisvės ir Amerikos Lietuvių Organizuotės Sukaktuvių" knygoje (psl. 589) teisybės vardan paminėjęs, kaip „wienibininkų" tyčiotasi iš savo priešo — J. Sliupo vargų bėdų, aš priverstas buvau didžiumą tų priekaištų pridengti išsitarimu „koktu mums šiandien ir mažos dalelės polemikų pakartojimo klausytis".....

Kiekvienas, kad ir paviršutiniai peržiūrėjęs pirmųjų kelių metų „Wienibes Liet." ir „Liet. Balso" numerius, įsitikis apie vargingiausias Jono Sliupo ir jo žmonos gyvenimo sąlygas, taip pat supras pilniausią negalimybę

sutaikinti tą gyvenimą su prof. Biržiškos išsvajotu aprašymu „visuomenės darbo“ ir „suraginimu į tą darbą“ mūsų išeivių aštuonesdešimtais metais. Baltarankis vyras, universitetą net pasiekęs, negalėjo juk sakyti tų kalbų „nesuskaitomuose susirinkimuose ir kitur“, kuomet reikėjo jam pas žydėlius perkupčius landžioti, prašant užsa kymų pigiausia kaina atspaudinti pagarsinimo lapelius, arba siūlytis už pusę dolerio supilti į sklepa toną anglių ir t.t. Paskui pačiam, nemokančiam dar gerai raižčių statytojo darbo, raidės rinkti, koja minama mašinėle tų lapelių tūkstančius spaudinti, kad sutaupius keletą centų..... Išmokslintam profesoriui, neragavusiam svetimos mašinų šalies gyvenimo pyragų, teisybė, sunku įsivaizduoti, kiek jaunam Sliupui tokie vargai, bėdos jėgų išaikvojo.

„Liet. Balsas“, tarp 40-šimties tūkstančių lietuvių išeivių turėjęs vos vieną šimtą skaitytojų, irgi negalėjo daryti kažin kokios įtakos... Vargšelis to laikraščio redaktorius zeceris New York'e ar apygardoje (kad ir karčemoje, kur irgi be skatikų neįsileisdavo) jokių būdu tų prof. Biržiškos minimų „nesuskaitomų“ kalbų negalėjo pasakyti, juo labiau, kad, kaip žinome nuo senesniųjų vietos gyventojų ir pirmųjų „Wien. Liet.“ numerių, taip išipykęs jis (Sliupas) buvo vietos ir apygardos žmonėms savo keliais išsišokimais, kad jį pasirodžiusį sutikdavę švilpimais, kaukimais, pasityčiojimais. Kitur į tolymesnes naujokynes jis dėl savo vargo, dėl pinigų stokos negalėjęs važinėti netik „nesuskaitomus“ kartus, bet ir keletą kartų. Nepamirškim, kad Senadoris, Baltimore, Pittston'as, kur atsilankė tais pirmais metais Sliupas, nuo New Yorko gana toli ir brangus susisiekimas. Tai ne kelionė iš Kauno į Saulius!

Vienam žmogui, einančiam pareigas redaktoriaus, raidžių rinkėjo, spaudintojo (pressmano), ekspeditoriaus ir biūro vedėjo, išvažiavus kur, turėjo sustoti visa dirbtuvė. Taip antai 1885 m. „Liet. Balso“ 10 d. rugsėjo laidoje skaitome: „Jau daugumai brolių ir akys ištyso belaukiant šito numerio „L. Bal.“, jo išdavimas nueitraukė taip ilgai dėlto, kad rėdytojas buvo ant aplankų nuvažiavęs į Pennsylvania, į Senadorį, Mahanoy City ir kitur, idant sueiti į pažintį su lietuvninkais to krašto“... Seka paaiškinimas, kokia nauda būsiant „L. B-ui“ ir jo skaitytojams iš tų „aplankų“.

Sliupo iniciatyva sukurtaji „Susivienijimą“, vienus metus tegyvavusi, likvidavus, kiek buvo kalbėta ir rašyta apie tos organizacijos turto likučių (27 dol. 32 centų) perdavimą naujai sukurtai „Liet. Mokslo Draugijai“! Ar ir tas neliudija, kaip brangus buvo tuomet J. Sliupui skatikas?

„L. Balso“ redaktoriaus vargingumą ir stoką galimybės pasiaukoti „visuomenės darbams“ bei žymesnei kovai „keliais frontais“, nušvies ir šis incidentas, kurį man pasakojo nevienas senėnių newyorkiečių:

Važiuodamas Amerikon, Sliupas, kaip jis pats mini savo paskaitoje apie „Aušrą“,*) pasiėmęs iš to laikraščio redakcijos apie porą šimtų markių kelionei ir pasisiūdines apdarą. Pas Amerikos farmerius ir su Tvarausku prie „Unijos“ dirbdamas, jis negalėjęs įsitaisyti kitos eilės drabužių ir prie „L. Balso“ dirbdamas, tą patį apvalkalą dėvėjęs. Kad labiaus pasaugojus drabuži, jis dirbdavęs savo spaustuvėje vien su apatinėm kelinėm ir taip išėdavęs kaip kada į savo kiemeli. Tuomi pasinaudojęs tūlas jo priešas ir užvedęs policininką, kuris suareštavęs

*) Kaune 1923.

Sliupą už nepadorų pasielgimą — „disorderly conduct”. Tas incidentas suteikęs daug medžiagos priešams jį pa-juokti, išniekinti....

Manau vienok, jog kiekvienam jau aišku, kad visų tos prof. Biržiškos peršamųjų J. Sliupui veiklumų, važinėjimų, prakalbų, negalima sutaikinti su šitojo veikėjo gyvenimo sąlygomis, temperamentu ir kryptimi, kolei jis, kun. A. Burbos padedamas, nepatapo gydytoju.

Baigsiu šio vakaro paskaitą dar patėmijimu, kad prof. Biržiška, besistengdama viena asmeni pervirš išaukštinti, be reikalo ir neteisingai primetė tiek lenkų, tiek lietuvių kunigų (Amerikoje) daugumai... labai mažą kultūrinę ir moralinę vertę. Jei pradėtume, prof. Biržiškos mastą nusitvėrę, ieškoti „kultūrinės ir moralinės vertės” pasaštuntos dešimties metų veikėjus, tai „L. Balso” bičiuliams ir pačiam Sliupui nevienas lopas reiktu prisegti.... Bet aš savo tyrinėjimuose pasiryžau susilaikyti visur nuo moralizavimo, pasitenkindamas vien reikalingiausių įvykių iškėlimu aikštėn, kad nušvietus tos gadynės veikimą. Tad tą gerbiamo profesoriaus pasakymą vien neįgimu atremsiu.

„Amerikos Lietuvių Kronikoje” su smulkmenomis pažymėjau visų draugijų susikūrimą pirmoje išeivijos dvidešimtyje metų. Bet iš visų tų įsikūrusių draugijų tik su vienos, beje „Lietuvos Mylėtojų Draugijos”, įsikūrimu galima buvo paminėti J. Sliupo veikimas, jei neskaitysim „Susiv. Liet. Amerikoje”, tiesa, triukšmingai užgimusio, bet greit iškrikusio, numirusio ir palaidoto.

Sešiose lietuvių parapijose, toje pirmoje dvidešimtyje metų įsikūrusiose, irgi J. Sliupo veikimo nematyti, nebent minėsime Brooklyno šv. Jurgio parapiją, kuriai „Lietuvos Mylėtojų Draugijos”, „Lietuviškojo Balso” leidėju

nariai, vardan New York'o šv. Traicės parapijos draugijos atidavė kun. A. Varnagirio suaukautus grašius. Bet tie keli šimteliai buvo tikra danajų dovana*) pirmai brooklyniškei lietuvių parapijai. Už savo prisidėjimą agnostikai, — „Liet. Balso“ bičiuliai, pareikalavo ir gavo žymią pirmenybę naujai susikūrusioje parapijoje. Patapę komitetais, P. Paseckas su savo sėbrais pradėjo savintis „už darbą“ po 25 nuošimčius ir daugiaus iš įplaukų parapijos išdan, kas greit sumažino aukotojų duosnumą ir parapijos savastis, įgyta su skola, greit buvo išlicituota, parapija išnyko. Zinoma buvo ir kitų — iš klebono kun. M. Juodišiaus pusės tos parapijos iširimui priežasčių, kaip pažymėjau kitur (ž. psl. 29-30). Bet komiteto, ir tai netikinčio, aikvojimas bažnyčiai surinktų pinigų labiausiai atšaldė aukotojus....

* * *

Ypatingai „Lietuviškojo Balso“ skiltyse, anot prof. Biržiškos, Sliupas raginęs lietuvius išeivius, savaimingai plėtotis kultūroje ir politikoje“... raginęs juos „į tautos darbą“, raginęs „imtis griežtai energingai, radikališkai dirbti tą darbą visuomenės politikos dirvoje“... Savo daskaitoje apie J. Sliupą ir „Liet. Balsa“ citavau platesnes ištraukas iš pirmų dviejų metų to laikraščio. Teisybė verčia pasakyti, kad abiejų tų metų „Liet. Balse“ su balana reik ieškoti tų garsių raginimų. Tai nuobodžių pasakos apie visokius izmus, jei išskirsim idomų abiejų metų numerius pripildžiusį Serno — J. Adomaičio straipsnį „Kommunismui reikia“, arba garsius, chamizmu persisunkusius pasikolijimus ant Juozo Paukščio ir ano leidžiamos „Wienibes Lietuwnikų“.

*) Timeo danaos et dona ferentes.

Neginčydamas viršminėto J. Paukščio lenkberniavimo paskaitoje apie „kun. A. Varnagirį ir Susivienyimo išikūrimą“, išrodžiau, kaip patriotinė Dr. Kasakauskio, Andriaus Tepliušio, J. Danisevičiaus ir kitų įtaka i niekus pavertė lenkiškas J. Paukščio svajones ir ikūrė tajį Susivienyimą ant tikrai patrijotinių pagrindų visai be Jono Sliupo mažiausio prisidėjimo. Bet rasi primisite priežodį „pradžia darba gaišina, pabaiga dabina“. Vadinasi, rasi aš, išrodeš pirmųjų dviejų „Liet. Balso“ metų silpnybių kupetas, slepiu jo vėlesnę milžinišką, energingą, ypatišką, radikališką įtaką, — visokių girtinų ypatybių pilnybę?

Štai 1887 m., — trečiųjų „Liet. Balso“ metų pirmieji 6 numeriai! Kaip matote, tai mažytelyčių knygelijų formate vos 76 puslapius jie pripildo. (Vadinasi nepareina nei po 12 ir pusę puslapio numeriui!) Imkime trečiąjį ir ketvirtąjį (padidintą iki 20 psl.) numerį. Kagi rasime?

Ta pati sena pasaka. Tas pats vargšelio radikalo redaktorius pasiryžimas gal ir didelis, bet, kad reikia pačiam savo žodžiai surankioti po vieną ratdę, pasekmėje išaina vien nuobodžių pasaka!

Visame tame dvigubame numeryje iš 800 eilučių smulkios spaudos apie 135 eilutes J. S. Kuckščio straipsnio „Senowybe Zmogaus“ (pabaiga), paskui kiek lengvesnis skaitymas suvirš du puslapiai J. Kalnėno (Andžiulaidio) eilės „Nuskendėlis“, „toliaus apie pusanthro puslapio neužbaigtas straipsnys „Senowiszki Lietuwos pinigai“.

Kitoje pusėje šito „padidinto“ numerio randame tąsą, irgi napabaigta, straipsnio „Gamtos Mokslai ir Draugija“ ir apie 8 puslapius (be biskio) „Gromatų“: iš Bitėnų — M. Jankaus, Paniamunės Kun. U. (Užupio, aušrininko), Suvalkų rėdybos — P. Liuto (Leono), Kauno — Zuikio,

Senadorio — K. Butkevičiaus, Baltimorės — V. Senkaus, Senadorio M. Juškos ir Waterburio — K. Baltrukonio.

Paskutiniu du puslapiu apie 80 eilučių paskirti iš viso pasaulio naujienoms paskelbti. Dvi didžiausios tokių naujienų tai kad 1) Naujorke lenkų darbininkai ir daug lietuvių (be abejo ir Šliupas su jais) kėlė balių su koncertu. Kita svarbesnė Naujorko žinia tai pabėgimas tulos šeimininkės su svetimu vyru..... „Naujorko“ naujienoms redaktorius suteikė 15 eilučių.

2) apie Popiežių, kuris „ir mūsų gadynėje padaro šventuosius, bet ne be gerų užtarėjų“... vienuolikos eilučių straipsnyje barą energingas redaktorius šv. Tėvą, dėlko tas nepadares šventuoju „Tamo Moore, buvusio komunisto, N o t a B e n e „Komunisto! Visoms kitoms pasaulio naujienoms (iš Amerikos ir „Auropos“) tebelikę 54 eilutės, kurias nebent Šliupas pats turėjo kantrybės parašyti, sustatyti, perskaityti ir anų turiniu gėrėtis! Argi tad dyvai, kad ir tas šimtelis tebeužsilikusių „L. Balso“ skaitytojų dar pasimažino ir kad sekančiais metais energingas ir radikališkas kultūrnešis turėjo su spaustuvėle, redakcija kraustytis iš New Yorko į Senadorio miestelį!

Panašioje darbuotėje matyti epokinį veikimą tai išties reikia milžiniškų vaizduotės žiūronų!

Tikiuosi pilnai įrodęs, juog prof. Biržiškos „Mūsų Raštų Istorijoje“ nekurie tvirtinimai apie amerikiečius parašyti, suvis nebeturėjus daugelio reikalingos medžiagos teisingai dalykams nušviesti.....

Knygų platinimu per tą dvidešimtį metų daugiausiai užsiėmė Andrius Tepliušis, pabėgęs nuo žandarų Amerikon dar 1869 metais. Sis uolus kun. Sederevičiaus padėjėjas ilgus metus buvo vienatiniu keliaujančiu lietu-

viškų knygų pardavėju Amerikos lietuvių naujokynėse, paskui apsigyveno Pittston'e, Pa. In pabaigą šitos dvidešimties metų Baltimorės mieste atsirado irgi žymus knygų pardavėjas Zalegiris.

P a s a r g a: Išskaityme šitame perijode įsikūrusių draugijų apleista šv. Jurgio draugija, Clevelande, O., įkurta 1885 metais. Baigiantis 1888 m. buvę aštuoniolika susišelpimo draugijų ir „Lietuwiszkas Susywieinimas Amerike“, kun. A. Varnagirio įkurtas.

III.

(1889 — 1893)

1889 Pittsburge įsikuria šv. Jadvygos lietuvių lenkų kareiviška draugija.

1889 m. susikūrė Senadoryje Kunigaikščio Algirdo susišelpimo draugija „Liet. Balso“ bičiulių iniciatyva.

1889 m. Shamokin'o lietuvių dalis su vietos lenkais įkuria šv. Jurgio lietuvių—lenkų susišelpimo draugiją.

1889 d. liepos Bostono lietuviai, kun. Juodišiaus, atvykusio išpažinties klausytų, paraginti, įkuria šv. Kazimiero susišelpimo draugija. „W. Liet.“ korespondentas (1889 m. N. 36) rašo tą draugiją tuomet turėjus 80 narių.

6 d. spalio čikagiečiai lietuviai kėlė pirmąjį savo šv. Kazimiero draugijos balių Andrew Schultz svetainėje prie Noble ir Black Hawk gatvių.

1889 m. kun. Aleksandras Burba, aušrininkas, kun. S. Gimžausko bičiulis, daug nukentėjęs už lietuvių, net belaisvio duonos ragavęs Gardino vienuolyne, kur parašė savo „Senkaus Jurgi“, poetišką veikalą, Prūsuo-

se išleista, nebenorėdamas daugiaus rusų priespaudos kęsti, pasiryžo keliauti Amerikon. Zinodamas buvusį „Aušros“ redaktorių J. Sliupą Amerikoje besidarbuojant prie lietuviško laikraščio, šis kunigas rašė jam gromatą, prašydamas informacijų. J. Sliupui tuomet su savo sėbrais radikalais jau „prilipus liepto galą“ (1889 m. Senadoryje „L. Balso“ teišėjo 4 numeriai ir spaudos mašinėlė, Jurgio Matulevičiaus nupirkta, turėjo būt gražinta savininkui), šitas tėvynmeilio kunigo, žinomo iš savo antilenkiško nusistatymo, atsiliepimas buvo nei skęstančiam šiaudas. Paskelbus žinią, kad J. Sliupas „tikrai galis partraukti Senadorin lietuvi kunigą, gera pamokslininką“, šenadoriškės draugijos sudėjusios kelionės lėšas ir pasiuntusios New Yorkan atstovus patiktų naują kunigą. Kun. A. Burba, dažinojęs nuo šiųjų tikrą dalyku stovi —(jo geradarius nebeturint dvasinės vyriausybės leidimo žadamam darbui), atsisakė steigti „lietuvišką“ parapiją Senadoryje ir kreipėsi į Hazleton, Pa. pas kun. P. Abromaitį, pas kurį rado prieglauda, kol Scrantono vyskupas O'Hara nenuskyrė jo Plymouth'o lenkų lietuvių parapijos klebonu pradžioje Spalių mėnesio 1889 m. Lenkų šovinistų komitetui užsispyrus neįsileisti „litwino“ klebono net į kleboniją, vyskupas O'Hara mėgino asmeniniu tarpininkavimu dalykus sutvarkyti, bet, nieko nepėšęs, leido kun. A. Burbai organizuoti grynai lietuvišką parapiją Plymouth'e ir apygardoje, nekliudant Pittstėn'o, kur nuo keletos metų jau gyvavo lietuvių parapija.

1889 „W. L.“ N. 41, 9 d. spalių laidoje, redakcija džiaugiasi, kad Scrantono vyskupas nuskyręs vietas lietuvių lenkų parapijos klebonu kun. Aleksandrą Burbą, neseniai atvykusi iš Lietuvos, nors lenkai parapijiečiai rūpinąsi gauti kleboną iš Galicijos ar Poznaniaus. Sekan-

šiam N. 42 telpa Al. Burbos eilės „Atsisveikinimas“. Tame pat numeryje „W. L.“, rašydama apie vietos parapijos lenkų subruzdimą, paduoda nuorašą paskelbimo iškabinto prie klebonijos: „Plymouth dnia 12-go 10, 89 Do tego Domu niema nikt-prawa ani: Przystępu jak tylko Polska Paraffia: i Ksiańc Polski, ktory bedzie Przesłany przez Naj przewieleb. Biskupa W. O. Hara; anie przez Czernika z Wilkes Barre, Komitet Polski“.

1889 20 spalį Plymouth'e, sukurta šv. Juozapo draugija. Narių iškarto prisirašę 22 („W. L.“ N. 43, '89).

1889 m. 27 d. spalį visuotiname susirinkime Plymouth'o, Pa. ir apygardos lietuviai, iki šiol prigulėję i lenkų lietuvių vietos parapiją, įkuria „Lietuvišką parapiją šv. Kazimiero“. Klebonui kun. A. Burbai patariant, išrinkta komitetas iš 12 vyrų, kurie „rankose savo laikytų randą (tvarką? Red.) parapijos“. Pasibaigus susirinkimui naujai išrinktas komitetas išsirinko iš savo tarpo prezidentą (M. Totorių) ir sekretorių (J. Simanavičių). Komiteto mitinge užgirta parapijos vardas, nuskirta kunigui algos 75 dol. mėnesiui, užgirta taksa už dvasinius patarnavimus: už krikštą 2 dol. 50c., už vestuves be jokios ceremonijos 5 dol., už pakrapinimą lavono 1 dol., už skaitytines mišias 1 dol., už giedotines 2 dol. ir puse, už egzekvijas 7 dol. ir t.t. Tame pat komiteto susirinkime nuskirta mokestis norintiems priklausyti i parapiją. („Wien. Liet.“ 1889, N. 44). Sekančiame 1889 m. („W. Liet.“ numeryje 45-me) naujasai klebonas rašo:

„Atvažiuavęs i Ameriką ir užsigyvenęs Hazletone (pas kun. Abromaitį. Red.) iki laikui, dasižinojau aiškiai, juog Suvienytose Valstybėse (sk. Jungtinėse Valstybėse) yra grynai lietuviškos parapijos keturios: Brooklyne, Mahanoy City, Pittstone ir Baltimore, neskaitant tokių

parapijų, kuriose lietuviai su lenkais drauge pastatė bažnyčią ir padoriai užlaiko kunigą (Hazletone, Freeland'e, Senadoryje. Red.)... Toliaus apipasakojęs, kaip turėjo pasitraukti iš Plymoutho lietuvių lenkų mišrios parapijos, kurioje prie 600 lenkų parapijonų buvę 800 lietuvių, „bus mums sunkoka mažoje (1Red.) saujelėje esant lietuvių Plymouth'e pastatyti savo bažnyčią“, rašo aušrininkas kun. Burba, prašydamas per „Wien. Liet.“ laikraštį aukų nuo lietuvių iš kitų vietų.

1889 m. Scranton'o lietuviai sukūrė šv. Kazimiero susiėlpimo draugiją. „Kasieriui pabėgus su pinigais, draugija pakriko ir nemislijama apie jos atgaivinimą“ Vietos lietuvių skaitlius siekė 400. '92 „V. L.“ N. 31.

1889 m. atvyko New Yorkan iš Skotijos, kur Glasgovo apygardos geležies dirbtuvėse metus dirbo, Juozas Šeštokas, Pajevonio parapijos kapsas, ketvirtos Mariampolės gimnazijos klasės mokinys. Gavęs darbą Havemeyerio cukraus dirbtuvėje, apsigyveno Brooklyne prie inžinieriaus tos dirbtuvės V. Matulevičiaus, savo laiku daug prisidėjęs prie „Lietuviškojo Balso“ leidėju kuopelės ir po kelių metų dalyvavimo toje bendrovėje patapusio laisvamaniu. Padirbęs porą metų ir susitaupęs skatiko, Juozas Šeštokas įsitaisė valgomų daiktų krautuve (pirmąją tos rūšies lietuvių istaigą Brooklyne) ir taip vertėsi apie porą metų. Susitaupęs daugiau grašio, įstojo į šv. Jono kolegiją Brooklyne ir čia mokinosi trejus metus, vietos katalikų vyskupo padėdamas. Paskiaus mokinosi teologijos šv. Bonaventuro seminarijoje netoli Niagaros, Bostono arkivyskupo lėšomis ir tapo išvestas į kunigus 1903 m. 1905 metais persikėlė į New Yorko vyskupiją ir, pabuves metus Yonkers'o miestelyje prie airių parapijos, nuo 1906 m. nuskirtas New Yorko lietuvių klebo-

nu. Klebonaudamas New Yorke, penkis metus pamaldas laikė šv. Traicės pobažnytiniame sklepe, rytinėje miesto dalyje, netoli Canal Str.; 1911 metais, kardinolo Farley padedamas, išstatė Aušros Vartų Panelės šv. bažnyčia, kur ir dabar tebeklebonauja, remdamas visokius svečius nebuvėlius, iš tėvynės atvykusius aukų rinktų. Inkūrė šv. Kryžiaus susišelpimo draugiją (1911), buvo išdininku Amerikos Fondo nuo karo nukentėjusiems sušelpti, taipgi su Lietuvių Katalikų Tiesos Draugija daug padėjęs Lietuvos nepriklausomybės klausimą iškelti, kun. A. Jusaičio „Lietuvos Istorijos“ knygas išleidžiant anglų kalboje.

1889 m. „Saulės“, spaustuvė Mahanoy City atspaudino Kalendorių 1889 metams, Plymouth'e gi J. Paukščio spaustuvėje atspausdinta penkerios knygos: „Maskolej 1612 mete arba Jurgis Miloslavskis“, A. Turskio, „Wien. Liet.“ redaktoriaus vertimas ir „Milek Artima Sawo“ „Nedoribes Rimo Ciesorių“, „Boleslavas arba antra dalis Genowefos“ ir Witas ir Korina“ — bene brolio Augustino Zeytzo vertimai.

1889 metų pabaigoje (22 d. gruodžio) J. Sliupas, jau medicinos studentas John Hopkins universitete Baltimorėje, kunigų: Rodavičiaus, vietos lenkų klebono, ir Al. Burbos padedamas medžiagiškai ir moraliai, sugrįžta iš prasišalinimo „toliaus nuo parodavietės dėl lietuviškojo švieto“*) ir su vietos lietuviais ima kurti „Lietuvių Mokslo Draugiją“ moksliškomis knygoms leisti. Apie tą draugiją skaitome 1890 m. „Vienybės Liet.“ (taip ėmė garsintis buvusi „Wienibe Lietuwniku“) pirmuose numeriuose. Sliupas, iki šiol buvęs atšaižiausiu Paukščio ir jo laikraščio priešų, kun. A. Burbos spiriamas, „dėl lietu-

*) „Lietuv. Raštai ir Raštininkai“ I. 229.

vystės idėjos" pamiršo savo kerštingumą ir pradėjo rašyti į tą laikraštį. Taigi nuo pat pradžios 1890 metų J. Paukštys leidžia kun. A. Burbai ir jo globojamam J. Šliupui pilniausiai šeiminkauti ir garsintis savo gazietoje.

Tų metų „Vien. Liet.“, N. 1, skaitome apie „Liet. Mokslo Dr-ja“:

„Jau seniai Baltimorės lietuviai turėjo misli, kad reikia įkurti draugystę, kurios rūpesčiu būtų išdavinėti knygas moksliskas lietuviškoje kalboje, 22 d. gruodžio susirinkę į „Harugari Hall“ nors nedaugelis lietuviai uždėjo pamatą tokiai draugystei ir priėmė įstatus, kuriuos sutarė drauge su sanarių pravardėmis atspaudinti kaipo apgarsinimą ant galo kožnos, kaštais draugystės išduotosios knygos. Taipgi sutarė kalbinti lietuvius ir kituose miestuose gyvenančius, Amerikoje ar Europoje ar kur kitur, idant stotų į kovą su mumis del nuveikimo taip Lietuvai naudingo bei reikalingo darbo.... Priegtam mūsų draugystė sutarė pareikalauti nuo kasieriaus Susivienyjimo (1886 „L. B-so“ bičiuolių sukurtos ir 1888 m. Pittston'o seime J. Šliupo palaidotos organizacijos) Jono Mieldažio, idant likusioji kasa buvusio Susivienyjimo Lietuvių iplauktų į kasą „Lietuvių Mokslo Draugystės“ dėlto, kad „mieris mūsų iš dalies sutinka su mieriu minėtojo Susivienyjimo, kuris jau iškriko“...

Gi sekančiame 1890 „Vien. Liet.“ N. 2-me (l. 2), kur tilpo pabaiga straipsnio, skelbiančio apie išikūrima „Liet. M. Dr-ės“. skaitome:

„Pasirašome uždėjusieji draugystę: Sim. Vencius, Juoz. Olevyčia, Marc. Rodavyčia, Petras Kailius, Ignotas Bubelis, Vin. Baltutis, Juoz. Bitė, Al. Milvydis, Jonas Stočkus, Jonas Šliupas. Vyriausybė nuskirta: J. Šliupas pirminikų, jo vietininku Ig. Bubelis, raštininku S. Vencius, izdininku Jon. Stočkus, knygium Marc. Radavyčia“.

Sekančiame draugijos susirinkime 26 d. sausio (1890) pribuvęs ir kun. A. Burba iš Plymouth'o. Su juomi įrašyta draugijon vienuolika naujų narių, tarp tų ir V. Daukėys iš Mahanoy Plane. Tuojaus po tam paskelbimui straipsnyje „Naudinga Zinia“ iš visų pusių išvanotas „Saulės“ leidėjas už savo „piemeniškus ir kvailinančius“ raštus. Jojo laikraštis (Saulė) tai šašlavos, pilnas melagysčių ir kvailumų, brendas kassyk gilyn į purvyną.....

Gi 19-me „V. Liet.“ numeryje, (jau J. Andžiulaičiui redaktoriant) randame dvi korespondencijas iš Baltimorės su paminėjimais „L. M. Dr-es“: vieną rašęs „Baisusis Barzdočius (Sliupas), kitą tos Draugijos vyresnybė. Tame pačiame „V. L.“ numeryje (psl. 8) telpa buvusio „Susiv. Visų Liet. Amerikoje“ Centrališko Komiteto paskelbimas, juog jie, „nesulaukus jokio priešingo atsišaukimo ant mūsų įnešimo apversti „Susiv. V. L. A.“ pinigus ant naudos Baltimorės „Mokslo Draugystės“ siunčiamame visus likusius nuo išdavimų pinigus t. y. \$27.32 ant rankų Ignoto Bubelio, viršininko augščiaus minėtos draugystės“.

„Vien. Liet.“ N. 41, tame pačiame, kur tilpo „trukšmingojo“ „Susivienijimo Lietuvnikų Amerikoje“ Mahanoy'aus Seimo aprašymas, skaitome juog Dr. J. Basanavičius iš Lom Palankos pasiuntęs Jankaus vardu „Liet. Mokslo Dr-ės“ spaudos reikalams 100 frankų. Draugijos mėnesiniame susirinkime 28 d. rugsėjo skaityta buvo ir kun. A. Burbos gromata, kurioje šis paduoda sumanymą įkurti draugijos šakas įvairiuose miestuose. Esa, Plymouth'e yra tokių vaikinių kurie norėtų prigulėti prie Mokslo Dr-ės. Zinoma tada, kada ją perdarysime į šakas“.Susirinkime nutarta „Ant Naujų Metų padaryti tam tikrus įstatymus pagal kuriuos šakų prietikia

prie Dr-ės bus apskelbti"... Tame pačiame savo laiške kun. A. Burba siūlo Draugijai išleisti Wapplerio „Bažnyčios Vistoriją“ (kun. Gimžausko vertimą), kurios atspaudinimas Juozo Paukščio spaustuvėje kainuosias 750 dol. ir 60 centų....

Susirinkime nutarta atspausti tas knygas, jei bus suverta šaka Plymouth'e ar kur kitur katra kaštais prisidėtų prie Dr-ės arba jei rastusi dėl Dr-ės, tai Dr-ė įstengs kaštus panešti prisidednt kun. Burbai su taip svarbia suma"..... taipgi „v e l y t i n a b ū t ū i p a č i a i l i e t . k u n i g a m s A m e r i k o s s a v o k i š e n e s p a s k a m b i n t i". Sis paskelbimas „Vienybėje L." labai nepatikęs nekuriems kunigams ir itakingesniems J. Paukščio bičiuliams (J. Bobinai, K. Radziavičiui, Vročinskui ir k). Girdi, Šliupas prisiplakęs prie kun. Burbos ir tą pažabojęs, dabar „gaspadoriauja „Vienybės" gazietoje", kurią mėš su broliu Augustinu ant kojų pastatēm. Dar to negana, norėtų jis isakymus duoti, kunigams, paskiaus ir visiems prasigyvenusiams, ką jie turi daryti su savo užėdytu centu. Ypač nepatikęs tas baltimoriškių Šliupo bičiulių paskelbimas lietuvių kunigams, pirmiaus per „Wienibę" raginusiems žmones tą laikraštį skaityti ir remti.

1889 m. Plymouth'e. susikūrė šv. Jurgio susišelpimo draugija.

(Toliaus bus.)

PRELATUS DAMBRAUSKAS APIE „VIESNAGE SASTOKUOSE”.

Prnaičių Julės Viešnagė Šeštokuose. Autorės lėšomis, Philadelphia, Pa., 3654 Richmond str., 214 psl. m. 8.

Žinomas mūsų rašytojas ir veikėjas kun. A. Milukas 1923 metais yra pavedęs šios knygos autorei aplankyti jo senutę matiną, gyvenančią Šeštokuose. Pildydama šį prašymą, autorė tais pat metais atvyko Lietuvon, aplankė ne tik Šeštokuose gyvenančius kun. Miluko gimines, bet pabuvojo ir Kaune ir Klaipėdoj ir mūsų pajūrio kurortuose, visur atidžiai domėdamasi Lietuvos žmonių gyvenimu, susidariusia nauja valstybės tvarka, jos gerumais ir netobulumais. Turėdama didelę stebėjimo dovaną autorė iš tos kelionės prisirinko daugybę įvairiausių įspūdžių, kuriuos šioje knygoje trumpais bet gyvais bruožais ir aprašo; kaip kino filmoj slenka čia vienas po kito įvairiausi tipai. Štai neišauklėta storžievė pikčiurna majorienė, nei ačių nesakanti už padarytus jai patarnavimus; štai jauna sveika ir sumani dzukaitė bevažiuojanti kelintą kartą Kaunan į Norkaus kontorą laivakortės atsiimti ir vis jos negaunanti, nes kontoros tvirtinimu, jos brolis dar nevisus pinigus už laivakortę teatsiuntęs; štai kun. Miluko senutė motinėlė savo laiku uždraustas knygas slėpusi, žandarus nugirdžiusi, jų suareštuotą kunigą išvadavusi ir daug daug savo amžely gražių darbelių nuveikusi. Neužmirštas ir autorės bendradarbis — patsai kun. A. Milukas. Jo nuopelnai spaudos draudimo ir karo metu gana plačiai ir teisingai nušviesti. Primintas ir kun. Miluko įskundėjas Amerikos lietuvis; dėliai to įskundimo Amerikos valdžia per visą karo laiką buvo uždėjus kun. Milukui sunkią pareigą — visus spausdinamus savo raštus versti angliškai. Kiek per tai be reikalo sugaišta laiko, kiek tiems vertimams išleista pinigų, sunku ir apsaityti. Gerai padarė autorė, kad to, dabar Kaune gyvenančio lietuvio išdaviko nepareiškė vardo. Nes žinant, kas tai padarė, sunku būtų buvę susilaikyti nespjovus jam į veidą.

Įdomus taipgi autorės pasakojimas ir apie Salemono Banaičio jaunystę ir jo narsius uždraustų knygų platinimo būdus.

Palangoj autorė susitinka su įdomiu, bet nekoku lietuviu amerikietės tipu. Duoda charakteristiką ir dviejų nesimpatingų ponių minis-

terienių. Be reikalo tik priduria iš jų gyvenimo smulkmenų, iš kurių norinčiam nesunku atspėti ir kas jos pačios per vienos. Aš bijaus, kad čia nebūtų per daug sutirštintos varšos. Tikrumoj tos ponios ministerienės gal nėra jau taip peiktinos, kaip jos šioj knygoj nupieštos.

Autorės atpasakotas karininko pasakojimas apie mūsų kariuomenės organizavimo pradžia būtų ne pro šalį paskaičius ir mūsų prokuratūrai. Jai priderētu, kad ir vėlai, padaryti teisybę ir kariuomenės bei valstybės skriaudiką tinkamai nubausti.

Išvestų šiame veikale tipų galeriją papildo dar lietuviu bolševiko daktaro šeimyna ir dvi komisarės žydaitės. Autorė gina Lietuvą nuo šių dviejų šmeižtų, bandydama įrodyti, kad Sovietų „rojus“ toli nėra taip gražus, kaip jiedvi mono, bet, žinoma, jų neįtikina.

Netrūksta čia ir panegirikų kai kuriems Lietuvos veikėjams, k. š. A. Smetonai, generolui Nagevičiui, A. Jakštui ir k.

Būdama pati amerikietė, autorė nepaliko nepalietus ir Amerikos lietuvių santykių su naujai susikūrusia mūsų valstybe. Ji teisingai nušviečia iš vienos šalies nepamatuotas lietuvių amerikiečių pretenzijas, o iš kitos — ir mūsų buvusių valdžių nemokėjimą suprasti teisingus tų pačių amerikiečių interesus ir savo nedovanotinu biurokartizmu kliudžiusiu jiems pirtis žemės sklypelį ir susikurti kokią pramonės įsteigėlę. Ji tiesiog piktinasi tuo, kad mūsų valdžios už auksą greit duodavusios leidimus įvažiuoti Lietuvon iš Rusijos įvairiems nelietuviams, palaikantiems pas mus rusų kalbą ir simpatizuojantiems rusų bolševizmui, ir net nesigailėdavusios jiems šiltų vietelių valdžios įsteigose ir pačioje kariuomenėje, o savo broliams amerikiečiams neparodžiusios nė pusės to palankumo. Rusų kalba mūsų karininkų tarpe atrodo autorei nepakenčiama anomalija. Ji klausia, argi neatsirandą protestų prieš tą rusicizmą. Ir gauna atsakymą, kad protestantų būta, bet už savo narsumą jie gavę „netikėtą paaugštinimą zuikių šaudyti provincijon“. Tai buvo autorės rašyta 1923 m. Reikia tikėtis, kad dabar nei panašūs protestantai, nei tokie paaugštinimai nebėra jau reikalingi.

Nemažai šioj knygoj patiekta ir asmeniškų autorės sumanymų, projektų, pasiūlymų. Pav. tiek amerikiečiams, tiek Lietuvoj gyvenantiems mūsų broliams ji siūlo laidotuvių ir paminklų išlaidas sumažinti iki minimumo, o sutaupytas tuo būdu sumas paversti stipendijomis mokslus einančiam jaunimui šelpti. Lygiai idomus ir kitas autorės projektas. Pastebėjus, kad mūsų jauni rašytojai terašo daugiausia beprasmius futūristiškus niekus, ji išreiškia sumanymą — sukurti atskirą fondą premijoms už veikalus, parašytus mūsų tautos istorijai bei gyvenimui nušviesti k. š. už dailias istoriškas apysakas, tautiškus epus ir p.

Labai įsidėmėtinas ir trečias gerb. rašytojos pasiūlymas apie mūsų valdininkų atostogas. Ikšiol jų dauguma veržias į mūsų pajūrio kurortus. Ten nuvykę, o neturėdami užtektinai lėšų, jie gauna gyventi blogiausiose sąlygose, per tai tos atostogos jų sveikatos visai nepataiso, o jų biudžetą visai suardo. Taipgi autorė ir partaria valdininkams vykti atostogoms į kaimą pas savo tėvelius bei gimines. Ten ras ir sveiką orą ir valgi, o išlaidas sumažins gal daugiau negu per pusę. Taip beatostogaudami valdininkai nenutoltų nuo liaudies, geriau suprastų kaimiečių vargus, galėtų aukščiau pakelti jų valstybišką susipratimą ir šiaip jau daug gera kaimui padarytų. Mintis sveika, graži, verta plačiai paskleisti valdininkų, ypač žemesniųjų, tarpe.

Ne vienoj šios knygos vietoj paliesta ir lietuvių amerikiečių gyvenimas. Ypač įdomiai nupiešti Amerikos lietuvių klebonų santykiai su parapijiečiais. Pasirodo, lietuviai visur linkę į opoziciją. Neturėdami savo lietuviškų prezidentų, ministerių, kuriuos galėtų kritikuoti, peikti, mūsų broliai amerikiečiai visą savo opozicijos energiją nukreipia dažniausiai prieš savo kleboną, ypač kai jis kuriam laikui išvažiuoja atostogų. Nekieno nebekliudomi opozicionieriai pavaro tuomet taip energingą agitaciją, kad klebonui iš atostogų sugrįžus, parapijiečiai nebenori jau nė klebonijon įsileisti. Dėliai to dauguma klebonų amerikiečių ir vengia važiuoti atostogų. Dalykai keisti, bet patvirtinti faktais.

Šioj savo trumpoj recenzijoje, aš, žinoma, toli gražu ne visą teatpasakojau šios knygos turinį. Skaitytojas ras joj daug ir kitų įdomių žinių ir pastabų. Ji skaitos tikrai kaip apysaka, nors čia nėra nieko kas būtų prasimanyta bei iš piršto išlaužta. Autorė nefantazijuoja, bet piešia tikrą gyvenimą, vietomis gal net per daug atvirai vilkdama aikštėn ir tokius dalykus, kurie gal geriau būtų buvę bent kiek pridengus.

Turinio įdomumui prilygsta veikalo kalba. Ji gyva, daili, turtinga išsireiškimais. Filologai pedantai, žinoma, rastų ne vieną prikištiną dalyką. Mes pasitenkinsime čia tik pažymėję vieną nelabai vykusį būdvardį asmenis,io, asmeniai, viet. asmeninis, asmeniškai. Netaisyklingai taipgi rašo autorė paojus vieton pavojus (slg. lot. žodį pavere).

Autorė yra išleidus šį veikalą savo lėšomis. Pelną iš jo ji skiria savo brolio a. a. kun. Justino Pranaičio vardo stipendijai įkurti prie Lietuvos Universiteto.

Reikia tikėtis, kad šią taip įdomią knygą ir taip simpatingam tikslui išleistą, mūsų visuomenė greitai išgrobstys. Ji verta kiekvienam mūsų inteligentui perskaityti.

A. Jakštas.

(1928 „Lietuvos Aide“ N. 104 — VI — 11 d.)

PRANAICIU JULES ISLEISTOS KNYGOS.

Iš Kelionės po Europą ir Aziją. Parašė Pranaičiu Julė. Su paveikslais, audeklo apdarais	2.25
Skūros apdarais, paauksuotais kraštais	3.50
Ne Mieste Laimė. Prancūziškai parašė Pierre L'Ermite. Pranaičių Julės vertimas	1.00
Viešnagė Seštokuose Pranaičių Julės	1.50
Vyskupo Valančiaus Darbai	50
Lourdes'o Svenčiausios Panelės Marijos Mėnuo. Pagal prancūzišką lietuviškai parašė Pranaičių Julė	50
Daktaras Petras Matulaitis. Kun. A. Miluko paskaita	25
Petras Kriaučiūnas	15
Kun. Kazimieras Jaunius	10
Kun. Silvestras Gimžauskas. Kun. A. Miluko paskaita.	10
Apie kun. Adomą Grinevičių	10
Kun. Martynas Sederevičius ir Jo padėjėjai A. Milukas & Co. leidinys	50
Amerikos Lietuvių Pirmieji Profesijonalai	2.00
Delko mūsų katalikiškoji spauda silpnutė? Kun. A. Miluko referatas, skaitytas Lietuvių Kataikų Federacijos Kongrese, 28 rugsėjo d., 1915 m., Brooklyn, N. Y.	10

Tikrą išėjo iš spaudos Kun. A. Jusaičio knyga:

Lietuvių Tautos Istorija ir Dabartiniai Siekiniai Tautišku atžvilgiu.

INTALPA.

- I. Lietuviškos (aistiškos) tautos.
- II. Lietuvių tautos ir jų viešpatystės istorija iki Vytauto mirčiai.
- III. Santikiai su lenkais, prasidėję prie Jagelos.
- IV. Apvertinimas juristiškai ryšių Lietuvos viešpatystės su Lenkija, buvusių prieš Liublino uniją ir po jai.
- V. Priežastys puolimo Lenkijos (ir drauge Lietuvos).
- VI. Išlikimas lietuvių tautiškos sąmonės išlaikymu tautoje savos kalbos, tradicijų, išreiškimu tos sąmonės literatūroje.
- VII. Dabartiniai lietuvių tautiški siekiniai.
- VIII. Ar Lietuva galima kaip viešpatystė?
- IX. Lenkų viliugingi siekiai.

Kaina 75 centų

Užprašymus ir pinigus "ŽVAIGŽDĖ" 3654 Richmond St.,
adresuokit: Philadelphia, Pa.

ŽVAIGŽDĖS' KNYGYNE GAUNAMOS KNYGOS

Apeigos Rymo katalikų Bažnyčios. Lenkiškai parašė kun. J. Lunkevičius. Vertė Gerutis. Antra laida, 188 pusl.60
Antanukas. Apysaka B. Pruso. Vertė Selimas. Antra laida. 40 pusl.15
Algimantas arba Lietuviai 13-ame šimtmetyje. Istoriška apysaka. Parašė Dr. V. Prietris. Penki tomai, 488 pusl.	2.50
Anima Villis. Marės Radzevičiūtės apysaka. Jono Montvilos vertimas. Antra laida, 162 pusl.75
Bajoro Vuošvis. Apysaka iš lietuvių gyvenimo. Parašė Jonas Kmitas. 63 pusl.15
Biurokratai. Apysaka iš paskutinių atsitikimų Lietuvoje. Parašė Jonas Kmitas. 79 pusl.25
Fabiolė arba Bažnyčia Katakumbose. Kardinolo Wiseman'o. Vertė Vytautas. 354 pusl.	1.00
Gyvačių Karalius ir kitos apysakėlės. Parašė Ksaveras Vanagėlis. 31 pusl.10
Iš kelionės po Europą ir Aziją. Parašė Pranaičių Julė. 380 pusl., 102 iliustracijos (paveikslai), audeklo apdarais	2.25
Skuros apdarais, paausuotais kraštais	3.50
Iš daktaro pasakojimų. Rudens diena. Sulaukė. Parašė Šatrijos Ragana. 69 pusl.25
Išvakarės gret Lemano ežero. Parašė kun. M. Morauskis. Vertė Gerutis. 172 pusl.75
Išpažinties Istorija. Prancuziškai parašė kun. A. Guillois, vertė kun. A. M. Milukas. Antras leidimas 1916 m.50
Kova ties Žalgiriais. Istoriška drama keturiuose aktuose. Parašė Savasis (Dr. V. Pietaris). 31 pusl.25
Kunigo giminė. Parašė J. Gerutis. 68 pusl.20
Kaip Elziutė praleido Šv. Jono dieną. Parašė P. D. 63 pusl. ..	.20
Krasauninkas—Laižybos—Dievo žmonės. Parašė Ksaveras Vanagėlis. 28 pusl.10
Kun. Dr. M. Gustaičio, Du laiškų iš Kelionės05
Kun. Dr. M. Gustaitis.....	.5
Laisvės Metu. Apysaka iš paskutinių atsitikimų. Parašė Antanas 1908 m. 187 pusl.75
Laiškai iš Kelionės po Palestiną. Kaštais kun. Antano Miluko. 94 pusl.50

Užprašymus ir pinigų „ŽVAIGŽDĖ“ 3654 Richmond St.
adresuokit: Philadelphia, Pa

ŽVAIGŽDĖS' KNYGYNE GAUNAMOS KNYGOS

Lietuviškas Albumas. Dalis I. Istorijos ir šiaip jau Lietuvos vietos. Parengė ir išleido kun. A. Milukas75
Lietuviškas Albumas. Dalis II. ir III. Lietuvos raštininkai, žymesni vyrai ir tipai. Parengė ir išleido kun. A. Milukas	1.50
Lietuviškos Pasakos. Spaudon parengė Dr. J. Basanavičius. 262 pusl.	2.00
Mercier Kardinolo gromatą apie Patrijotizmą ir Išlaikymą05
Moterystė ir šeimyna. Iš vokiškos kalbos vertė J. Gerutis. 41 pusl50
Mūsų Socijolistai. Apysaka iš „Kudlamečio“ atsitikimų. Parašė Jonas Kmitas. 57 pusl.15
Melagių Dėdė. Vaizdelis iš Dzukų gyvenimo. Parašė Ksaveras Vanagėlis. 27 pusl.10
Mūsų Išganytojaus Jėzaus Kristaus gyvenimas. Naujas pataisytas išleidimas. 209 pusl., su paveikslais75
Nekaltybė. Iš vokiško vertė J. Gerutis. 89 pusl.25
Ne Mieste Laimė. Prancuziškai parašė Pierre L'Ermite. Lietuviškai vertė Pranaičių Julė. 206 pusl.	1.00
Našlaičiai. Likimas tulės šeimos. Vertė P. Str. 81 pusl.15
Pasikalbėjimas Giesmininko su Lietuva. Vyskupo A. Baranausko Eilės. Kaina05
Pasakyk Matuše, Agnieška, Ant Garlaivio. Triš Šatrijos Raganos apysakos.15
Pradžia ir išsiplėtimas Katalikų Tikėjimo. Parašė Vyskupas M. Valančius. 235 pusl.	1.00
Paklydėliai. Kun. J. Geručio. Antras leidimas.10
Pikta Dvasia. Latviškai parašė Rudolfas Blaumanis. Lietuviškai vertė Idlargas. 72 pusl.25
Patrimpo Laiškai. Kun. Miluko leidimas 1907 m.60
Šventųjų Gyvenimai. Skaitymai kiekvienai metų dienai. Su paveikslais. Spaudon parengė kun. A. Milukas, visi 4 tomai	3.50
Drutais audeklo apdarais	4.00
Skuros apdarais	5.00
Skuros apdarais, paausuotais kraštais	5.50
Slapus ir anapus grabo. Parašė J. Gerutis. 210 pusl.60
Susiskaldėliai. Vaizdelis iš mūsų sodiečių gyvenimo. Parašė J. Gerutis. 62 pusl.20

Užprašymus ir pinigus „ŽVAIGŽDĖ“ 3654 Richmond St.,
 adresuokit: Philadelphia, Pa.

ŽVAIGŽDĖS' KNYGYNE GAUNAMOS KNYGOS

Sodžionių Teologija. Parašė J. Gerutis. Gražiausia lietuviška kalba šioje knygoje išdėstyta visos Katalikų Teologijos mokslas. 285 psl.	1.00
Trumpas Katekizmas10
Valčiūčio Eilės. Su velionio plačia biografija ir paveikslu. 157 psl.75
Valdimierius. Apysaka. 47 psl.10
Pergyventos Valandos (Karvojaus Laiškai). Parašė K. A. K. 140 psl.60
Jonukas Karklynaseina Lietuvos pažintų. Parašė Prietelis. 47 psl.20
Socialistai Kas jie? — Iškur atsirado? — Ko nori? Parašė Dr. A. Civinskas. 124 psl.15
Gera Išpažintis Verta šv. Komunija. Kun. P. Saurusaičio. psl. 6810
Satrijos Raganos, Saulei nusileidžiant, Iš mūsų karionės, Kalėdų Vakaras. 62 psl.15
„Žvaigždės“ 1922 metų kompletas	\$2.50
„Žvaigždės“ 1921 „ „	2.50
„Žvaigždės“ 1920 „ „	3.00
„Žvaigždės“ 1919 „ „	3.00
„Žvaigždės“ 1918 „ „	3.00
„Žv.“ 1917 „ „	3.00
„Žv.“ 1916 „ „	3.00
„Žv.“ 1915 „ „	3.00
„Dirvos Žinyno“ kompletai	3.00
Keliolikos metų „Žvaigždės“ kompletai \$5 kiekvienas.	

Užprašymus ir pinigus „ŽVAIGŽDĖ“ 3654 Richmond St., Philadelphia, Pa. adresuokit:

“AUŠROS” 40 METŲ SUKAKTUVĖSE

(Atspauda iš “Žvaigždės”)

Štai tu, anot “Tėvynės” ir “Draugo” istorinių knygų Pirmosios Dalies įtalpa:

1) “Aušros” įkurėjas apie vysk. A. Baranauską. To paties — 2) “Aušros” genezsis. 3) Aušrininkai rašytojai, pasak šliupą ir Totoraitį. 4) Turčiniškio eilės “Aušrininkams”. 5) (J. Pranaičiūtė Apie prof. Volterį. 6) Prof. Volteris “Aušros” 40 metų sukaktuvių paminėjimui. 7) Pirmojo “Aušros” numerio ir kitų žymesnių — viso 40 puslapių fotografijos. 8) “Musų Karionių Metų” skyriuje laiškai: Dr. J. Basanavičiaus, Dr. J. Gaidžio ir S. Kušelevskio ir Dr. V. Kudirkos. Vieno Dr. Basanavičiaus laiško fotografiška fascimile (4 puslapiai). Paveikslai I-je dalyje: Namai, kur S. Daukantas gimė, Dr. Basanavičiaus namai Bulgarijoje. Dr. Basanavičius—1898 m. Vysk. A. Baranauskas, Broliai Juškevičiai: kun. Antanas ir prof. Jonas; A. J. Višteliauskas, Dr. J. Šliupas, Jurgis Mikšas, Martynas Jankus; Jubilėjinis Aušrininkų paveikslas: inž. Petras Vileišis, P. Matulionis, Dr. J. Bulota, V. Palukaitis, prel. K. Prapuolenis, J. Jablonskis, Dr. J. Basanavičius, A. Jakštas, Al. Fromas-Gužutis, kun. J. Lideikis-Mažutis, K. Sakalauskas-Vanagaitis, J. Mačys-Kėkštas, Pr. Vaičaitis, prof. K. Jaunis, Petras Kriaučiunas, Peterburgo lietuvių grupėje, kun. S. Gimžauskas, prof. S. Volteris, M. Davaina Šilvestravičius-Wewersys-Žaltys, prel. J. Maciulevičius-Maironis, Dr. P. Pietaris, Dr. J. Šliupas, Gerutis-kun. Balvočius, J. Adomaitis-Šernas, Dr. V. Kudirka, Vaižgantas-Tumas, Kmitas-kun. K. Urbanavičius, kun. A. Jusaitis ir Saulės kurū įkurėjas — prel. A. Olšauskas.

KAINA UŽ ABU TOMU DU DOLARIU.

**Tos knygos gaunamos lietuviškų laikraščių
redakcijose ir knygynuose arba pas**

**A. MILUKAS & CO.,
3654 Richmond St., Philadelphia, Pa.**

"AUŠROS" 40 METŲ SUKAKTUVĖSE

Antrosios Dalies [Italpa

1) "Aušros" Paminėjimui — Jono Kriaučiuno; 2) XIX Amžiaus Pabaigos Musų Dainiai — L. Šimučio, "Garso" redakt.; 3) Ginamosios Literatūros Platintojai (su paveikslais: Vysk. M. Valančiaus, Jurgio Bieliako ir Kun. Miluko, P. Mikolainio, J. Kriaučiuno, Dr. P. Matulaičio, Dr. Bagdanavičiaus, Kun. Bulvičiaus, And. Dubinsko, Kunigų: M. Miežinio, A. Vienužio, V. Juzumavičiaus, Kl. Kozmiano, P. Šilinskio, J. Katėlos, J. Žebrio, V. Dargio, A. Staniukyno, J. Naujoko, A. Civinsko, M. Gustaičio, Duobos, J. Totoraičio, A. Jusaičio, M. Šedvydžio, (Vyskupo) Jurg. Matulaičio, J. Davidavičiaus; toliaus agr. Totoraičio, J. Česnos, J. Kačergio, Pr. ir A. Matulaičių, A. Daniliausko, S. Kušelevskio, P. Mikalausko); 4) "Aušra" ir Musų Prieteliai Svetur — J. O. Širvydo, "Vienybės" redaktoriaus (su paveikslais: J. O. Širvydo, J. J. Kraševskio, K. Skirmuntaitės, L. Kondratavičiaus ir T. Norbuto); 5) Tautos Atbudimas — Kun. A. Miluko; 6) Spaudos Platinimas Dzukijoje — S. E. Vitaičio, "Tėvynės" redaktoriaus; 7) Vysk. Valančiaus Intaka — Kun. N. J. Petkaus; 8) P. Mikolainio Prityrimai; 9) "Aušros" Intaka (anot Vaižganto); 10) Amerikos Lietuvių Leidėjai — J. Pranaičiutės, "Žvaidžės" redaktorės (su paveikslais: J. Pranaičiutės, J. Paukščio, A. Olševskio ir kunigų: A. Miluko ir V. Varnagirio); 11) "Aušros" Pasirodymo Priežastys — Dr. Šliupo; 12) Jurgis Bielinis (Bieliakas); 13) Ex-Prezidentas A. Smetona apie Malronį; 14) Vilkutaitis, "Amerikos Pirtyje" autorius apie Aušrą"; 15) Maironio Žodžiai Prie Basanavičiaus Paminklo; 16) Baigiant Darbą.

KAINA UŽ ABU TOMU DU DOLARIU.

Tos knygos gaunamos lietuviškų laikraščių redakcijose ir knygynuose arba pas

**A. MILUKAS & CO.,
3654 Richmond St., Philadelphia, Pa.**

10-

ALP 2217

ŽVAIGŽDĖS' KNYGYNE GAUNAMOS KNYGOS

"IŠ KELIONĖS PO EUROPA ̄ IR AZIJĄ"

Parašė PRANAICIŲ JULĖ

TA KNYGA YRA TAI DIDŽIAUSIAS
SAVO RŪŠIES VEIKALAS

Parašyta „Žvaigždės“ redaktorės, J. Pranaiciūtės. Knyga turi apie 380 puslapių ir papuošta toz iliustracijomis (pa-veiksiais).

Indomąs toje knygoje aprašymai Prancijos, Belgijos ir Vokietijos žemių, papuošti daugeliu iliustracijų.

Bet indomiausias, beabejo, yra aprašymai įspūdžių iš Tėvynės ir iš senovės Lietuvos žemių, kurinos vienok vir-šios aprašymai Vidurinės Azijos, Kastijos ir Kaukazo žemių ir anų žmonių. Nemažaus plomų aprašymai Maskvos ir Peterburgo, su paminėjimu lietuvių naujokynių istorijos tose vietose.

Kaina	2 dol.
Audeklo apdarais	2.25
Skuros apdarais su paauksuotais kraštais	3.50

„ŽVAIGŽDĖS“

3654 RICHMOND ST.

PHILADELPHIA, PA.